

Tüm renklerimizle **ırkçı-faşist saldırıların** **karşısındayız**

Kibriye Evren

Hegemonik erkeklik üzerinden yükselen "cinsiyetçileşmiş ırkçılık"

Sevinç Koçak

"Kışkırtılan nefret ablukasında çocuklar"

Kamile Kandal

Kalmak mı zor, gitmek mi ...

Beritan Canözer

İrkçiliğe karşı Rosa Parks: Bu utancın yolcusu olmayacağım

Şükran Demir

Geçmişten gelen ırkçılık kodları

Ebru Günay

Sınırları aşan kadın ağları

Melek Ramazanoğlu

Hakikat Komisyonlarına öncülük eden anneler ve annelik rolü

İÇİNDEKİLER

- 1** Hegemonik erkeklik üzerinden yükselen
“cinsiyetçileşmiş ırkçılık”
Kibriye Evren
- 6** Kışkırtılan nefret ablukasında çocuklar
Sevinç Koçak
- 11** Kalmak mı zor, gitmek mi ...
Kamile Kandal
- 19** Irkçılığa karşı Rosa Parks: Bu utancın yolcusu
olmayacağım
Beritan Canözer
- 23** Geçmişten gelen ırkçılık kodları
Şükran Demir
- 32** Sınırları aşan kadın ağları
Ebru Günay
- 35** Hakikat Komisyonlarına öncülük eden anneler ve
annelik rolü
Melek Ramazanoğlu

Hegemonik erkeklik üzerinden yükselen “cinsiyetçileşmiş ırkçılık”

Kibriye Evren-20 Temmuz 2024

İrkçi, cinsiyetçi, ayrımcı, ötekileştirici, kutuplaştırıcı söylem ve eylemlerini Öz Yönetimler dönemindeki duvarlar ve evlerdeki cinsiyetçi, ağır hakaretler içeren yazılamalar da gördük. Örneğin; duvarlara “fistanla devlet kurulmaz”, “kızlar geldik neredesiniz”, “aşk bodrumda yaşanıyor güzelim,” “kızlar geldik yoksunuz”, “fistanını al da gel” “fıstık biz geldik” gibi doğrudan kadını ve kadınlığı hedefleyen ırkçı, cinsiyetçi ifadeler yazılmış. Duvar yazılamaları sanal medya hesaplarınca da yaygınlaştırılarak hegemonik erkeklik üzerinden kurgulanan cinsiyetçilik sergilendi

Türkiye de devlet, Cumhuriyetin kuruluşuyla başlayan ama özellikle 1924’lerden itibaren İttihat ve Terakki ideolojisinin bir uzantısı olarak tekçi ideolojiyi egemen kılmaya başladı. Tek etnik kimlik, tek dil, tek din, tek mezhep ve tek kültür, tek cins... Ülkede yaşayan diğer etnik kimliklerin dinlerin ve mezheplerin “tek” çaresi yüceltilen bu Türklük içinde erimek ve bununla birlikte Sünni-Hanefi olmak gerekiyor. Burada asıl unsur Türklük, Sünni olmak ise bu unsurun tamamlayıcı gücü oluyor.

O tarihten günümüze kadar yaratılan, Türklük ruhu ve kişiliği“anti-edebi, anti-kültürel, anti-sanatsal olup sosyaliteye göre değil, devletin politik ihtiyaçlarına göre hareket eden bir ruhtur. Var olan sosyaliteyi tarihsel kültürel ve sosyal hareketlenmeler değil, devlet domine eder. Devlet toplumun bilinç terzisidir...” der. Sömürgeciliğin Psikopatolojisi kitabında Ramazan Çeper. Çeper’in bahsettiği “Devlet toplumun bilinç terzisi” burada önemli olup, devlet ve onun temsilcisi iktidar-lar insanların görme, düşünme, algılama biçimlerini şekillendirip, siyasi ve politik tercihlerini, beklentilerini sınırlayıp yön verir. Bireylerin nasıl düşünmeleri, görmeleri, konuşmaları hissetmeleri ve en nihayetinde nasıl

hareket etmeleri gerektiğinin tarihsel, toplumsal siyasi ve simgesel yol haritasını oluşturur.

Nitekim uzun bir dönemdir iktidar ve muhalefetin cinsiyetçi, dinci, milliyetçi ve ırkçı söylemleri sonrası gelişen toplumsal reflekslerle; ötekileştirme, kutuplaştırma, yok sayma, kendinden görmeme gibi kavramlarla tanımlanan; Etnik,kültürel, bölgesel ve inançsal farkları nedeniyle tarihsel olarak Kürtlere, Ermenilere, Alevilere yapıldığı gibi şimdi de göçmenler, mülteciler eklenilerek ırkçılık yeniden devreye sokuluyor.

Kayseri de Suriye uyruklu bir erkeğin yine Suriye uyruklu bir çocuğa cinsel tacizde bulunduğu dair iddia sonrasında mülteci karşıtı ırkçı söylemler dijital medyada yayılırken, Antalya, Bursa, Hatay, Antep, Konya ve İstanbul Sultanbeyli de sokağa çıkan ırkçı, linç erkek güruh bir çocuğu katletti. Algı yaratma, linç edilme, katletme, küçük düşürme... Şaşırdığımız ya da yabancısı olduğumuz bir durum değil zira devletin bu konuda sicili hayli kabarık. Ermenilere yönelik 6-7 Eylül olayları, Rumlara ve gayrimüslimlere yönelik pogrom, Kürtlere ve alevilere yönelik Dersim, Çorum, Maraş, Sivas, Roboski, Cizre Bodrumları, Efrîn...

Bu coğrafyada yaşayan halklara karşı işlenen suçlar sadece bir partinin sorumluluğunda değildir elbette. Yaşanan tüm vahşeti genel bir devlet politikası olarak ele alıp değerlendirmemek yanılgılı bir yaklaşım olur. Medyası, sivil toplum kuruluşları,siyasi partileri ve onları destekleyen geniş halk yığınları da işlenen suçun ortağıdır. Evet, tabii ki; yönetimdeki iktidarların bakış açılarına ve düşünce sistemine göre topluma uyguladığı politikalarda esneklik olur. Mesele Türklük ve devletin “bekası”na geldiğinde demokrasi, liberali, muhafazakarı...aynı mayadan beslenir.

Devlet eliyle yaratılan ve halklar üzerine boca edilen ırkçılık farklı ayrımcılıkları da birbirine eklemiyor. Cinsiyet temelli farklılıklar, sınıf, ırk, din ve etnik temelli ayrımcı uygulamalarla da birleşerek kadınlar ırkçılığın en kolay ve en çok ayrımcılığa uğrayan aktörleri haline getiriyor.

Jin Dergi 66'ncı sayısında "Erkeklik ve manipölasyon" başlığında devlet eliyle, medya aracılığıyla, yanı başımızdaki çalışma arkadaşlarımız tarafından "yeni-den üretilen erkekliğe" mercek tutmuştu. Derginin yazarlarından Ruşen Seydaoğlu, "...Erkeklik kurumsallaşmış, bunu diri tutan erkek davranışları çeşitlenmiştir... Tarihte sürekli karşılaştığımız bir diğer var olma biçimi ise tahakküm mekanizmalarının; monarkların, oligarkların, ulus-devletlerin, bu devletlerin kurumlarının, sermayeyi elinde tutan tekellerin birbirine doğru çekilen yaşamları birbirinden koparmak için tüm aygıtlarını devreye koyduğudur..." der. (1)

Kürt Kadın Hareketi'nin 50 yıllık mücadele birikimi ve tarihsel toplumun kadın deneyimlerinden aldığı külliyatla ciddi bir yol aldı. Bu külliyat yaşamsal, düşünsel, bireysel ve toplumsal olarak yaratıcı, oluşturucu, dönüştürücü ve iradeli bir kadın profili açığa çıkardı. Seydaoğlu'nun bahsettiği kurumsallaşmış erkekliğin söylem, eylem ve davranışlarda kendini nasıl çeşitlendirdiğine, özellikle devletin sermaye gücüyle zor aygıtını nasıl farklı ve ince yöntemlerle kullandığını deneyimliyoruz. Diri tutulan erkekliğin Kürt kadını yenemeyince farklı ayrımcı söylemler ve eylemler devreye koyduğuna tanıklık ediyoruz. Maalesef, Kürt kadınlarına yönelik söylemlerin süreklileşerek çeşitlilik arz etmesi, diğer ötekilere yönelen ayrımcı söylemleri de belirleyen düğüm noktasını oluşturuyor.

İrkçılık bir tür iktidar egemenlik kurma, egemenliği yayma biçimi ve aracı olduğuna göre, ırkçılık ne denli yapılandırılmış ve yayılmış ise; ırkçı şiddet ne denli meşrulaşmış ve genelleşmiş ise egemenliğin iktidarın tesisi de o denli yoğun ve derindir.

İrkçı, cinsiyetçi, ayrımcı, ötekileştirici, kutuplaştırıcı söylem ve eylemlerini Öz Yönetimler dönemindeki duvarlar ve evlerdeki cinsiyetçi, ağır hakaretler içeren yazılamalar da gördük. Örneğin; duvarlara "fistanla devlet kurulmaz", "kızlar geldik neredesiniz", "aşk bodrumda yaşanıyor güzelim," "kızlar geldik yoksunuz", "fistanını al da gel" "fıstık biz geldik" gibi doğrudan kadını ve kadınlığı hedefleyen ırkçı, cinsiyetçi ifadeler yazılmış. Duvar yazılamaları sanal medya hesaplarınca da yaygınlaştırılarak hegemonik erkeklik üzerinden kurgulanan cinsiyetçilik sergilendi.

Çatışmaların olmadığı mahallelerde bile, girdikleri evlerde özellikle çiftlerin yatak odalarına girip, dağıtıp duvarlara cinsiyetçi yazılar yazarak bu yazıların önünde çekilen resimler. Eril zihniyetin ürünü cinsiyetçi uygulamalar sadece duvar yazılamaları ile sınırlı kalmadı. Örneğin; ablukaya alınan kentlerden biri olan Silvan'da devlet güçleri zırhlı araçlarla sokaklara girip, “Gerilla kalleştir, analarınız bacılarınız bize beleştir” anonsları yapıldı.

Yine 4 ayı aşkın süre boyunca abluka altında kalan Sur ilçesinde, tahliye edilen erkek sivillere zorla kadın kıyafeti giydirilerek resimleri çekilmiş ve bu resimler basına servis edildi.

Devletin yürüttüğü savaş sonucu Türkiye kentlerinde çalışmak zorunda kalan 16 tarım işçisine yönelik Sakarya’da saldırı gerçekleştirildi. Babasını saldırganlardan kurtarmak isteyen kadına patronun oğlu tarafından atılan yumruğu, 14 yaşındaki Tuba Demir, bahçe sahibi için, “Bize nefretle bakıyordu. Bahçe sahibi yanımıza gelerek ‘İt sürüsü’ diye hakaret ederek ağza alınmayacak küfürler etti” diyerek yaşananları anlatması.

Şeyh Said’in torunlarından Ruşen Fırat’a, Facebook’ta yapmış olduğu paylaşımlarından kaynaklı Hınıs Sulh Ceza Hakimliği tarafından 30 gün boyunca Türk bayrağını sanal medya hesaplarından paylaşma cezası verilmesi.

Yıllardır Adaletin simgesi haline gelen Emine Ana’ya, Adalet Bakanlığı girişinde güvenlikten sorumlu olduğunu söyleyen polis tarafından, Kürtçe konuştuğu için ‘sus konuşma, seni anlamıyorum, muhatabım sen değilsin’ şeklinde birçok söylemde bulunması.

HDP Genel Merkezi binasını ablukaya alan polisin, HDPBatman Milletvekili Ayşe Acar Başaran'a "Seni çivilerim" diyerek tehdit etmesi.

Amedsporlu Oktay Aydın'ın annesi Fatma Aydın, "İstiklal Marşı okunduğu sırada ayağa kalkmadığı" gerekçesiyle gözaltına alınması.

Muğla'da HDP'li olduğu için işten çıkarılan Rabia Öz, işverenin kendisine "Ben Türk'üm, devletimin karşısında duranı yanımda barındırmam" demesi... gibi binlerce olayı sıralamak mümkün. (2)

Örneklerden de anlaşılacağı üzere "cinsiyetçileşmiş ırkçılık" sadece kadına değil yaşadığı topluma, sınıfa, ulusa ulusun kültürel ve kimlik yapısına da yöneliyor. Şiddet, ırkçılık, linç sadece Kürt kadını ile sınırlı kalmayıp tüm "ötekilere", feministlere, sokakta yürüyen sıradan bir kadına kadar dalga dalga yayılan bir militarizmle karşılaşıyoruz.

Yine yukarıdaki örneklerin bize işaret ettiği başka bir şey ise; "cinsiyetçileşmiş ırkçılığın" şiddeti ile Kürt Kadın Hareketinin yarattığı etki gücü arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğunu gösteriyor. Bu paralelliği bozacak olan temel şey ise, kadınlarına katliamlarına, ırkçılığa, yaşam alanlarımız yok edenlere karşı ortak mücadele alanları yaratmak birleşik, örgütlü mücadele ağları kurmaktır. Tüm yönelimlere rağmen eylem ve söz kurabilen Türkiye kadın hareketi ile Kürt kadın hareketinin buluşan, kesişen birbirini güçlendiren mücadelesi Türkiye'deki ırkçılık ile mücadelede en büyük şans olmayı sürdürmekten geçiyor.

Son Not

1-<https://jindergi.com/detay/beraber-yasamayi-imkansizlastiran-yeniden-erkeklik/>

2- <https://sahamerkezi.org/wp-content/uploads/2024/04/KURTLER-ALEVILER-VE-MULTECILERE-YONELIK-IRKCI-SALDIRILARA-ILISKIN-1-OCAK-31-MART-2024-TARİHLERİ-BASIN-TARAMASI-RAPORU-PDF-3.pdf>

Kışkırtılan nefret ablukasında çocuklar

Sevinç Koçak-20 Temmuz 2024

İrkçilik, ayrımcılık ve nefret söylemi çocukların en başta yaşam hakkını tehdit ederken çocuk hak ihlallerini bütünüyle derinleştiriyor. İrkçiliğe maruz bırakılan çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunları artıyor. Kendilerini güvende hissetmeyen çocuklar kimliklerini saklamaya çalışıyor ya da kendilerine dönük bir tehdit olarak gördükleri için sosyal ortamlara girmekten kaçınıyor, akranlarından uzaklaşıyor, entegre olmaları giderek zorlaşıyor

Tarihin her döneminde, dünyanın bütün coğrafyalarında nefret söylemleri en çok çocuklara ve kadınlara yönelik şiddeti yükseltir. Savaşlardan, afetlerden, ayrımcılıktan, ırkçı saldırılardan en çok çocuklar ve kadınlar zarar görür.

Tüm ulus devletlerde olduğu gibi, Türkiye’de de devletin ayrımcı politikalarının ürettiği nefret söylemi her dönem kendisine bir “öteki” bulur ve yarattığı ekonomik, sosyal, siyasal tüm sorunlar için “öteki”yi işaret eder. Böylece kendisine korunaklı bir alan yaratarak sömürsünü artırırken varlığına yönelik tehditleri de başından savmış olur.

2011 yılının Nisan ayında Suriye’de çıkan iç savaşla birlikte yoğun bir göç hareketinin başlamasının ardından, Türkiye’de nefret söyleminin en büyük hedeflerinden biri Suriyeliler oldu.

Siyasal iktidarın yarattığı büyük bir çöküş içinde olan ülke ekonomisi Suriyelilere bağlandı, yalan yanlış haberler sosyal medya aracılığıyla yaygınlaştırılarak toplumsal öfkeye yeni bir

hedef bulunmuş oldu. İktidar partisi kadar muhalefet partileri de seçim taktiklerini mülteciler üzerine kurdu.

Son on yılda mülteci düşmanlığı giderek tırmandırıldı, Suriyelileri sınır dışı etmek politikacıların seçim vaatleri arasına girdi, Suriyelilere yönelik saldırılar görmezden gelinirken, bir Suriyeli suç işlediğinde tüm Suriyeliler hedef haline getirildi.

Uzun zamandır tırmandırılan mülteci düşmanlığının sonucu olarak geçtiğimiz 30 Haziran'da Kayseri'de, benzerlerini defalarca gördüğümüz ırkçı saldırılardan biri daha yaşandı. 6 yaşında bir çocuğun Suriyeli bir erkek tarafından cinsel istismara maruz bırakıldığı haberi üzerine başlayan mülteci karşıtı ve ırkçı saldırılar başka şehirlere de sıçrayarak günlerce devam etti.

Kayseri'de başlayan ve çeşitli illere yayılan Suriyelilere yönelik ırkçı saldırılarda çok sayıda Suriyeli çocuk da şiddete maruz bırakıldı. Antalya'nın Serik ilçesinde Ahmet Handan El Naif sokak ortasında öldürüldü. Ahmet henüz 17 yaşındaydı, Suriyeli bir işçi çocuktı ve işlenen suçla hiçbir ilgisi yoktu.

Ahmet'i öldürenler de biliyor ki, bireysel işlenen hiçbir suç herhangi bir etnik grupla ya da toplulukla özdeşleştirilemez ve şahsidir. Ama nefret söylemi yaymak, ayrımcılık yapmak, herhangi bir topluluğu hedef haline getirmek insanlık suçudur. Yapan da yaptıran da seyreden de sessiz kalan da bu suçun ortağıdır.

Ve hepimiz biliyoruz ki bugün mülteci düşmanlığı yapanların hemen hepsi eğer sınır kapıları açık olsa anında ve geri dönmek üzere Avrupa'ya gidip yerleşme potansiyeli taşıyor.

“Ezme, ezenlerin en değersizine bile kendini üstün görme çıkarını sağlamaktadır: Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney'inde yaşayan "yoksul Beyaz", şu "Pis Zenci"lerden biri olmadığını düşünüp avunmaktadır ve varlıklı Beyazlar, büyük bir ustalıkla sömürmektedirler bu gururu.”^[1]

İrkçılık, ayrımcılık ve nefret söylemi çocukların en başta yaşam hakkını tehdit ederken çocuk hak ihlallerini bütünüyle derinleştiriyor. İrkçılığa maruz bırakılan çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunları artıyor. Kendilerini güvende hissetmeyen çocuklar kimliklerini saklamaya çalışıyor ya da kendilerine dönük bir tehdit olarak gördükleri için

sosyal ortamlara girmekten kaçınıyor, akranlarından uzaklaşıyor, entegre olmaları giderek zorlaşıyor.

Nefret söylemi yalnızca hedef haline getirilen bir topluluktan olan çocukları değil her bir çocuğu etkiliyor. Bu haberleri gören ya da başka kimliklere yönelik nefret söylemlerine maruz kalan çocuklar, kendi topluluklarından olmayan herkesi tehdit olarak görmeye başlıyor. Bununla birlikte akran zorbalığı da giderek yaygınlaşıyor.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın Mayıs 2024 verilerine göre; Türkiye'de kayıt altına alınmış geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların güncel sayısı 1 milyon 539 bin 898.[2] Kayıt altına alınmamış ve farklı ülkelerden gelmiş olanları da düşündüğümüzde bu sayının 2 milyonun üzerinde olduğu çıkarımını yapmak hiç de yanlış olmaz.

2022-2023 eğitim yılı Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre 730 bin 806 Suriyeli çocuk ilköğretimde öğrenci görünüyor. Ancak okullarda yaşadıkları ayrımcılık ve eğitimin anadillerinde olmaması nedeniyle kayıtlı görünen çocukların birçoğu okula devam edemiyor. Okul terkleri artarken çok sayıda çocuk insanlık dışı koşullarda ucuz iş gücü olarak çalıştırılıyor. *"Küçük ve orta kademeli işletmelerde, ucuza ve uzun sürelerle çalışabilecek ve ücret pazarlığına girmeyecek, temel işçi haklarını aramayacak, her türlü çalışma koşulunu kabul edecek mülteci çocukları karın tokluğuna çalıştırılıyor."*[3]

İSiG Meclisi'nin Çocuk İşçi Cinayetleri Raporu'na göre[4] 2013-2024 yılları arasında 80 göçmen çocuk iş cinayetiyle yaşamını kaybetti. İş cinayetlerinde öldürülen tüm diğer çocuklar gibi 80 göçmen çocuk da yoksul ailelerin çocuklarıydı.

Her fırsatta tekrar etmek gerekir ki; mültecilik/göçmenlik uluslararası bir hak ve statüdür. Türkiye'de yaşanan mülteci yoğunluğunun sorumlusu Suriyeli göçmenler değil, devletlerin savaş ve göçmen politikalarıdır.

Son yıllarda Suriyeliler üzerinde yoğunlaşmış olsa da Türkiye'de nefret söylemi Türk, Müslüman, erkek ve heteroseksüel olmayan herkesi hedef alıyor.

Bütün ırkçı ya da ayrımcı saldırılar ortak özellikler taşıyor:

- Bireysel işlenen herhangi bir suçun faili eğer Türk değilse, failin etnik ya da inanç kimliği öne çıkartılarak nefret söylemi körükleniyor.

- Öfkeyi linçe dönüştürecek gerçek dışı söylentiler yaygınlaştırılıyor.
- Devletin kolluk güçleri ırkçı saldırganlara müdahale etmezken saldırıya maruz bırakılanları korumak yerine tehdit ediyor.
- Saldırganlar cezasızlıkla ödüllendiriliyor.
- Ana akım medyada ‘haklı ama öfkeli kalabalık’ olarak gösterilerek saldırganların sırtı sıvazlanıyor, saldırılar meşrulaştırılıyor.
- Nefret söylemine maruz bırakılanlar kendi kimliğini savundukları için eleştirilerek ‘saldırıya zemin hazırlamakla’ itham ediliyor.
- Gözü dönmüş erkek güruhun şiddeti her durumda önce çocukları ve kadınları hedef alıyor.

Bir kıvılcımla alevlenen linç failleri toplumun belirli bir kesimiyle sınırlı olmadığı gibi sürü halinde nefret kusarken önlerine atılan bilginin doğruluğuyla da hiç ilgilenmiyor. Çünkü *“bu bilgisizlik aynı zamanda bir imtiyazdır; çünkü bir toplumda ancak güçlüler bilgisiz kalma lüksüne ve hakkına sahiptirler. Kurumsal olarak da korunan ve güvence altına alınan bu bilgisizlikten utanç duyulmaz; bilgisizlik Beyaz nüfusun en üst katmanlarında dahi sıkılmaksızın dile getirilebilir.”*^[5]

Hrant Dink Vakfı’nın “Basında Nefret Söylemi Raporu”nun 2023 yılı Ekim, Kasım, Aralık ayı verilerine göre Türkiye yazılı basınında;^[6]

- LGBTİ+ların görünürlükleri sorunsallaştırılarak toplum yapısı için tehdit oluşturdukları iddia edildi ve cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelim gruplarını hedef alan homofobik söylem üretildi.
- Mülteciler suçun kimlikle ilişkilendirilmesi yoluyla hedef gösterildi ve Türkiye'ye göç eden kişi sayısı sorunsallaştırılarak mültecilerin işgal tehdidi oluşturduğu iddia edildi.
- Bir grup tarafından yapılan eylemlerin sorumluluğu olumsuz atıflar kullanılarak Yahudi kimliğine yüklendi ve Yahudiler saldırganlıkla ilişkilendirildi.
- Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki gerginliği ve tarihsel olayları konu edinen haberlerde, Ermeni kimliği önyargı ve düşmanlığı pekiştiren ifadelerle anıldı.
- Hindistan’da Müslümanları hedef alan şiddet olaylarının sorumlusu olarak kimlik işaret edildi ve Hindular şiddetle ilişkilendirildi.

- Tarihsel anlatılar yoluyla, Filistinli ve Arap kimlikleri olumsuz sıfat kullanımıyla nefret söyleminin hedefi oldu.

Bunlara çok sayıda ekleme yapmak mümkün elbette. Yıllardır Kürtlere yönelik savaş politikalarını perdelemek için yükseltelen ırkçılık, Romanlara yönelik nefret söylemleri, Müslüman – Sünni inancı dışındaki inançlara yapılan ayrımcılık, inançsızların hedef haline getirilmesi... Ülkenin “öteki” listesi oldukça uzun, karnesi oldukça kötü.

İrkçılık ve ayrımcılık tarihsel bir politik kışkırtma aracı olarak ihtiyaç duyulduğu her an işlevini büyük bir coşkuyla yerine getiriyor. Neye niye karşı çıkmak gerektiğini bulanıklaştırıyor, insanları birbirine düşmanlaştırıyor.

İnsan adını bilmediği, hiç sohbet etmediği insanları çok sevemeyeceği gibi nefret de edemez. Birinden nefret ederseniz de önce onu tanımanız, tanışmanız gerekir. Bu yazıyı, hakikatle tanışmaya çağıran son söz olarak bir çocuk kitabıyla noktalayalım:

“Benim adım mülteci değil!”^[7]

Son Not

[1] Simone de Beauvoir, Kadın – Cilt 1, Payel Yayınevi (Mart: 1993), syf. 29

[2] Mülteciler Derneği, Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi> 09.05.2024

[3] Fırtına Dergi, <https://www.firtinadergi.com/2020/06/5-yilda-72-multeci-cocuk-is-cinayetlerinde-yasamini-yitirdi> , 16.06.2020

[4] İSİG Meclisi, <https://www.isigmeclisi.org/20993-son-on-bir-yilda-en-az-689-cocuk-calisirken-hayatini-kaybetti> 24.04.2024

[5] Barış Ünlü, Türklük Sözleşmesi, Dipnot Yayınları (Ankara:2020), syf. 60.

[6] <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/medyada-nefret-soylemi/4136-basinda-nefret-soylemi-ekim-kasim-ve-aralik-aylarindan-sectiklerimiz>

[7] Kate Milner, Benim Adım Mülteci Değil, Arden Yayıncılık (İstanbul:2019)

Kalmak mı zor, gitmek mi ...

Kamile Kandal-20 Temmuz 2024

Birleşmiş Milletler Anlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, ‘insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından fark gözetmeksizin faydalanmaları’ ilkesine dayanarak hiçbir göçmen, mülteci ve sığınmacı kendi isteği dışında, zorla geri gönderilemez. Mültecilerin ülkesine geri dönme eylemi kendi isteği ile olmalıdır. Geri göndermeler konusu son zamanlarda ‘gönüllü olarak geri dönüyorlar’ diye medyada yer almaktadır fakat bu gerçeği yansıtmamaktadır. Sığınmacı veya mültecileri kendi rızaları ile kendi imzası ile geri gönderiyoruz deniliyor fakat görevliler mültecileri bu kağıtları imzalamak zorunda bırakıyorlar

2024 yılı itibari ile yaklaşık 8 milyara yakın insan nüfusunun olduğu dünya genelinde, Birleşmiş Milletler verilerine göre 120 milyon göçmen, mülteci var, yani her 70 kişiden biri göçmen, mülteci. Bu da 120 milyon insan bir yerden başka bir yere göç etmek zorunda kalıyor demek. İnsanlık dünyada iklim krizini iyi yönetemezse ve savaşlara son vermezse göçler de bitmeyecek mültecilik de. İklim krizi doğanın kendi döngüsü değildir, insanlığın doğaya müdahalesi, yeryüzüne yaşattığı tahribattır, toprağın ve bitki örtüsünün sömürsüdür. İnsanlık dünyadaki iklim krizini çözmediği ve ekolojik tahribata son vermediği sürece, insanlığı aşırı sıcaklar, seller, afetler bekliyor. Bu sebeple daha iyi yaşanacak yerlere göç etmek isteyen kitleler, dünya üzerinde sürekli yer değiştirmek zorunda kalacaktır. Zorunlu göçlerin sebeplerinin başında, iklim krizinden daha fazla etkili olan, ülke içi savaşlar ve bölge savaşları gelmektedir. Dünyadaki iklim krizinin ve savaşların bir sonucu olan derin yoksulluk da göçlere, mülteciliğe sebep olmaktadır. Ülkelerin egemenlik ve sömürü savaşları bitmedikçe de, insanlar yığınlar halinde savaş bölgelerinden sınır ülkelerine veya Avrupa’ya doğru göç etmek zorunda kalacaktır. Emperyalizmin ve kapitalizmin bölge ülkeleri ve küçük ülkeler üzerindeki sömürsü yoksulluğu artırırken, insanlar kendince daha refah, görece daha iyi yaşamak istediği

ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bizleri bekleyen senaryolar, iki kutuplu ya da çok kutuplu dünya, askeri ve ekonomisi güçlü büyük dünya ülkelerinin güç savaşları, Nato ve Rusya-Çin bloğunun gerilimli hali ve bölge savaşları olacaktır. Her yüzyılda sınırların değiştiği dünyamızda, savaşlar ve göçertme politikaları sonucunda yeni sınırlar ve yeni yerleşim alanları oluşturuluyor, yeniden tasarlanıyor. Son bir yıldır Filistin’de yaşanan İsrail saldırıları, Gazze’deki gerçekleştirilen soykırım buna en çarpıcı örnektir. Gazze şeridinde 38 bin insan katledilirken, 1,7 milyon insan yerinden edildi.

Tüm bu savaşlara, ekolojik yıkımlara, yoksulluk ve sömürü çeşitlerine baktığımızda, bunların temelinde patriarkal, ataeril sistemi olduğunu görmekteyiz. Patriarkanın yarattığı devletli toplumsal sistemler, canlıların ve doğanın sömürsünü artırarak ekosistemi yok etmeye devam etmektedir. Erkek iktidarlar, kadınların yaşamını ve geleceğini eril, yıkıcı, eşitsiz politikalarla belirlerken, beraberinde, kendi varlığını ve iktidarını sürdürebilmek için, tüm doğayı ve canlıları yok etmekte, ekosisteme zarar vermektedir. Devletlerin kendi egemenliklerini ve sınırlarını koruma adına yaşattıkları iç savaşlar ve bölge savaşları, emperyal savaşların uzantısıdır. Ülkeleri ve devletleri yöneten güç, erkek akıl ve ataeril sistem olduğundan, savaşlar her zaman kutsanacak ve devam edecektir. Bu ataeril sistem değişmediği sürece de, savaşların ve ekosistem yıkımının kurbanları, mağdurları daima kadınlar, çocuklar, hayvanlar olacaktır.

Bu yüzyılın başlarında, dünyamızı hala ataerki yönetiyor, bu yüzden savaş ve kriz hallerinin ortasında göç etmek zorunda kalanlar, yani mülteciler giderek artan bir biçimde dünya genelinde daha fazla yer değiştirmek zorunda kalıyor. Bu yer değiştirme ve sürekli hareketli olma durumunda, bazen topluluklar halinde bazen de gruplar halinde sınırlara yığılan insanların ve denizlerden geçmeye çalışan insanların yaşadığı insanlık dramı, zorluklar ve hak ihlalleri bizlere yaşamın olağan akışı gibi kabul ettirilmeye, alıştırmaya çalışılmaktadır. Savaş esnasında ya da göç ederken ölen yakınlarını geride bırakan sığınmacı ve mültecilerin yeni yerleştikleri, yurtlaştığı yerlerde yaşadıkları zorluklar, sorunlar kimi zaman yerinden edildikleri yerlerdeki kadar ağır koşullara, süreçlere dönüşmekte. Evini, toprağını terk etmek zorunda kalıp da savaşta, göç yollarında ölmediğine şükreden sığınmacı ya da mülteciler, yeni yerleştikleri yurtlaştığı yerlerde yoksullukla, sağlık, eğitim ve kültürel sorunları ile karşı karşıya kalırken çoğu zaman da ırkçı saldırılara maruz kalmaktadırlar.

Sürekli savaşlardan beslenen emperyal iktidarlar, devletli ataeril iktidarlar, iki kutuplu veya çok kutuplu dünya sisteminde, güçsüz ve bağımlı ülkeler üzerinden ekonomik

sömürü, emek sömürüsü, hammadde sömürüsünü devam ettirirken, bir taraftan da kendi emperyal kültürünü de bölge devletlerine ithal etmekte, bölge ittifakları kurmaktadır. Bu güç odakları (bir tarafta Amerika, Avrupa devletleri (Nato) diğer tarafta Rusya-Çin (Şanghay Anlaşması Ülkeleri) bir yandan bunu yaparken bir yandan da bölge ülkelerini de (Ortadoğu ve Uzakdoğu) kendi yanlarına çekerek, anlaşmalara zorlayarak bölge savaşlarının zemini hazırlamaktadırlar. Bunun sonucunda da bu bölgeleri çeşitli örgütler aracılığıyla çatışma bölgeleri haline getirerek egemenliklerini tahkim etmekte ve kendi çıkarlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Savaş politikalarının sonucu olarak da; savaş halindeki veya çatışmalı bu bölgelerden dünyaya yayılan büyük göç dalgalarına sebep olmaktadır. Bu savaşların arkasında kendi çıkarlarının, kendi politikalarının olmadığı dünyaya göstermeye çalışan ABD, Avrupa ülkeleri, Rusya, Çin gibi ülkeler, bir yandan da bölge ülkelerine ve çeşitli örgütlere açıktan ya da gizlice silah, silah parçaları, uçak ve füzeleri de satarak, iki yüzlü bir politika yürütmektedirler. Tüm bunları anlatmamızın nedeni; bu iki yüzlü ya da çok yüzlü sömürü ve savaş politikalarının altında patriarkal sistemlerin, ataerkil sistemlerin olduğunun anlaşılmasıdır. Temelini, ideolojisini kadın özgürlükçü, eşitlikçi, cinsiyet özgürlükçü ve ekolojik sistemlerden alan, ulus devletçi olmayan, devletlerin sınırlarını insanlığın, toplumların ve kültürlerin arasına koymayan sistemlerde ve yaşam modellerinde savaşlara, sömürüye, iklim krizine ve doğa tahribatına yer yoktur. Dünyayı yıkıma sürükleyen, insanlığın sonunu hazırlayan erkek aklın yerine yaşamı, doğayı, ekosistemi koruyan, zarar vermeyen, eşit, kadın ve cinsiyet özgürlükçü bir medeniyeti kuracak ve sürdürecektir kadın aklına ihtiyacımız var. Yoksa bu yok edici sistem, yıkımları, eşitsizlikleri, sömürüyü, yoksulluğu ve tüm bunların sonucu olarak da büyük göçleri artıracaktır. Bunca yerleşim yerlerini yıkıma uğratan, kültürel yıkıma sebep olan savaşçı akıl ne kalanlara acıyacaktır ne göç edenlere. Savaşlara, yıkımlara, doğa tahribatına, iklim krizlerine kadın, çocuklar ve hayvanlar sebep değilken, en fazla kurbanı, en çok etkileneni yine kadınlar, çocuklar ve hayvanlar olacaktır.

Savaştan ve yoksulluktan kaçmaya çalışan ve zorluklarla dolu yollara düşen, bazen kitleler halinde bazen küçük gruplar halindeki göçmenlerin içerisinde kadınların ve çocukların yaşadıklarını, dramlarını ve ölümlerini canımız acıyarak takip ediyoruz. Aileleri ile birlikte göç eden kadınların ve annelerinin yanındaki çocukların yaşadıkları zorlukları görüyoruz. Kadınlar her durumda hem ailesini hem çocuklarını korumak zorunda kalıyor. Tüm dünyada, ataerkil iktidarların yarattığı ve devam ettirdiği toplumsal cinsiyet rollerinde görmeye alışkın olduğumuz ama reddettiğimiz, kadını yok sayan ya da bedenini kendine mülk sayan erkek zihniyeti, göç yollarında ya da göç ettikleri yerlerde, bir yandan kadınları kendi hizmetine sokmakta, bir yandan da bedenlerine saldırmaktadır. Savaş

zamanlarında tecavüz edilen, alınıp satılan, ya da taciz edilen kadınlar, sığınmacı ya da mülteci olma durumlarında da çok da farklı muameleye maruz kalmıyorlar. Sığınmacı olarak ülkemize gelip de fuhuşa sürüklenen kadınları, babası ya da ailesi tarafından ikinci eş olarak satılan kadınları, geri gönderme merkezlerinde memurlar tarafından ya da göç yollarında insan kaçakçıları tarafından tacize uğrayan kadınları basına yansıyanlardan veya adli vakalardan öğreniyoruz. Öğrenemediğimiz ve devlet kurumlarına, hak savunucusu kurumlara başvuramayan binlerce kadının olduğunu biliyoruz.

Ülkemizde sığınmacı ve mültecilerin adı genelde ‘Suriyeli’ ya da ‘Afgan’dır. Maalesef pek çok zorluğu, sorunu kendi içlerinde yaşayan mülteciler, sığınmacılar, geri gönderilme korkusu ile yaşadıklarını dışarı yansıtamamaktadırlar. Ülkemizde son yıllarda bilinçli ve organize olarak çıkarılan ırkçı saldırılardan korkan özelde Suriyelileri, Afganları genelde de tüm sığınmacı ve mültecileri koruyacak bir yasal mekanizma yok aslında. Muhalefetin geri göndermekten başka bir insani politikası, önerisi ve söylemi yok. Siyasi iktidar ise, küresel ve bölgesel politikalarından bağımsız olmayan, mülteci ve sığınmacıları iç ve dış politikalarına malzeme eden, pragmatist ve Avrupa’ya karşı koz olarak kullanan bir pozisyonudadır. Son birkaç yıldır, muhalefetin mülteci karşıtı politikasının seçmen üzerindeki oy artıran etkisinden kaynaklı olarak, iktidarın göç idaresinin aracılığı ile geri göndermeleri üst seviyeye çıkardığına tanık olmaktayız. Bu yüzden, ekonomik olarak da büyük şehirlerde yaşamak zorunda kalan ve seyahat özgürlüğü olmayan sığınmacı ve mülteciler tespit edildiğinde hemen sınır dışı edilmektedirler. Bu sınır dışı edilme son iki yıldır en üst seviyede artmıştır. Pek çok sorunla karşı karşıya kalan mülteciler, sığınmacılar ikamet sorunundan ve geri gönderilme korkusundan kaynaklı eğitim, sağlık hizmetinden tam anlamıyla yararlanamamakta, ekonomik, sosyal, hukuk ve kültürel hakları için de mücadele edememektedirler.

Birleşmiş Milletler Anlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, ‘insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından fark gözetmeksizin faydalanmaları’ ilkesine dayanarak hiçbir göçmen, mülteci ve sığınmacı kendi isteği dışında, zorla geri gönderilemez. Mültecilerin ülkesine geri dönme eylemi kendi isteği ile olmalıdır. Geri göndermeler konusu son zamanlarda ‘gönüllü olarak geri dönüyorlar’ diye medyada yer almaktadır fakat bu gerçeği yansıtmamaktadır. Sığınmacı veya mültecileri kendi rızaları ile kendi imzası ile geri gönderiyoruz deniliyor fakat görevliler mültecileri bu kağıtları imzalamak zorunda bırakıyorlar. Mülteci haklarına ve insan haklarına göre doğrusu; ‘mülteciler savaş ve çatışmalı bölgelerden gelmişlerse can güvenliği sağlanmadıkça geri gönderilemez’ ibaresidir. Bildiğiniz gibi Suriye’de pey çok savaşan, çatışan karşıt güç var.

Eğer sen karşı taraftan isen, teslim edildiğin güç tarafından işkence edilme, öldürülme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilirsin. Güvenlik süreci Suriye’de oluşturulmuş değil. Afganistan’da ülkeyi yöneten rejime muhalifsen teslim edildiğin rejim tarafından öldürülme ya da işkence edilme tehlikesi vardır. İran’daki durum da Afganistan’dan farklı değil. Son on yıldan fazladır yoğun göç alan ülkemiz, sınırlarındaki savaşlar ve çatışmalar sebebiyle kitlesel göçlere maruz kalmıştır. Madem, ülkemizdeki siyasal iktidar tarafından söylemde tüm mültecileri kucaklıyoruz deniliyor, pratikte de mültecilere sahip çıkmanız ve mülteci, sığınmacı haklarını insani ve sosyal haklar temelinde genişletmeniz gerekiyor. Birlikte yaşama koşullarının siyasi ve toplumsal zeminini oluşturmanız gerekiyor. Bunu yapacak olan başta devlet mekanizmalarıdır, devlet kurumlarıdır. Meclisteki siyasi partilerin çoğunluğu ile yeni yasaların oluşturulması, onaylanması, yürürlüğe girmesi ve yürürlüğe giren yasaların kurumlarının oluşturulması gerekiyor. Tüm bunlar yapılırsa ülkemizde ve bölgemizde örnek model oluşturabiliriz. Bunun için mücadele eden siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri, demokratik kitle örgütleri yok değil, hatta devlet kurumlarından daha fazla çalışmaktadırlar. Eğitim, sosyal ve kültürel olanaklar için çalışan kurumların, dernek ve vakıfların yanı sıra, kadın örgütleri, kadın kurumları mülteci kadınlar, çocuk ve LGBT+ların hakları için mücadele etmektedir fakat bu yeterli düzeyde değildir. Bu alanda mücadele ve kazanımları daha da büyütmek zorundayız. Çünkü bugün mülteci, sığınmacı çocukların çoğunluğu okula gitmemekte, hatta çocuk yaşta çalışmak zorunda kalmakta ve maalesef işverenler de bu çocuk emeğini sömürmektedir. Kadınlar için de durum aynıdır. Mülteci emeğinin ucuz olduğu ülkemizde, devlet bu emek sömürüsüne göz yumarken, bu durum işverenlerin işine gelmektedir. Mülteci ve sığınmacı kadınlar, ev içi iş yükünün üzerine yıkıldığı, toplumsal baskı ile evin içine tıkalı kalan bir yaşam tarzına maruz kalıyorlar. Ev içi emeğinin yanı sıra evin geçimine katkı sağlamak için çalışan kadınların durumuna baktığımızda ise, ucuz, sosyal hakları olmayan, güvencesiz merdiven altı işlerde çalıştıklarına tanık oluyoruz.

Bir gün bir tekstil atölyesini ziyaret ettiğimizde, atölyedeki çalışan kadınların yarısının Suriyeli ve Afgan olduğunu gördük. Çevredeki tekstil atölyelerinde de durum farklı değildi. Atölyede kadınlarla sohbet etmeye çalıştığımızda, sorunlarını öğrenmek istediğimizde çekindiklerini fark ettik. Patronlarının onların bizlerle konuşmalarını istemediğini anlamıştık. Kadınlar patronlarından çekindikleri için konuşmak istemediler. Ama gizliden bir ikisi ile konuşmaya çalıştığımızda; emeklerinin nasıl sömürüldüğünü, patronlarının ücretlere itiraz edemeyeceklerini bildikleri için onları ucuza, yarı yarıya çalıştırıldıklarını söylediler. ‘İtiraz edemeyiz çünkü gidin o zaman daha iyisini bulun, bulamazsınız diyorlar ya da geri gönderilirsiniz diyorlar’. Fabrikalarda, tekstilde çalışan kadınlardan bazıları,

aynı işyerinde çalışan erkekler ya da patronları tarafından sözlü ya da fiziki tacize de uğruyorlar. Bu tacizler yüzünden ya işyerinden ayrılıyorlar ya da geri gönderilirim korkusu ile tacizden bahsetmiyorlar. Sığınmacı ya da mülteci kadınlar iş yerlerinde bunları yaşarken evlerinde neler yaşıyorlar? Mülteci ve sığınmacı kadınların yaşadıkları diğer bir sorun ise aile içindeki erkeklerden gördükleri şiddet. Şiddet gördüklerinde ise gidecekleri bir yerin, bir kurumun bir mekanizmanın olmaması. Geri gönderilme tehlikesi ile karşı karşıya olan ve karakola gidemeyen mülteci, sığınmacı kadınların, yakınlarındaki erkeklerden şiddet gördüklerinde gidebilecekleri kadın sığınma evleri maalesef yok. Bize bir sığınmacı kadının gördüğü şiddet ile ilgili bir telefon geldi. Eşi tarafından şiddete uğrayan ve sokağa atılan sığınmacı kadınla ilgili ne yapabiliriz diye sığınma evi ararken, mülteci kadınların devletin sığınma evlerine veya kadın STK'lara ait sığınma evlerine alınmadıkların öğrendik. Aynı durum mülteci LGBT+lar için de geçerli. Daha sonra kadının durumunu takip ettiğimizde dayısının yanına yerleştiğini öğrendik. Sığınma evleri ile ilgili düzenlemelerde, şiddet gören, ölüm tehditi alan sığınmacı veya mülteci kadınların sığınma evlerine alınması, hukuki sürecin başlatılması gerekiyor. Devletin, siyasi iktidarın bu düzenlemeyi acilen yapması gerekmektedir. Bu konuda kadınları güvenceye alan kadınları koruyan yasaların yapılması başta iktidarın sonra da muhalefet partilerin sorumluluğundadır. Muhalefetin de bu konuda artık, yeni yasaların oluşturulmasına dönük çalışmalar yapması, ırkça ya da geri göndermeci söylemi terk etmesi ve toplumu ırkçılıktan uzaklaştıran, birlikte yaşamayı öngören politikalar ve söylem üretmesi gerekiyor.

İrkçı saldırılara değinmişken; Kayseri'deki ırkçı ve kitlesel saldırının, diğer şehirlere yayılması ve bir pogroma dönüşme riski yüreğimizi ağzımıza getirdi. Kayseri'deki kitlesel ırkçı saldırı bir taciz olayı ile başladı. Bu taciz olayı maalesef hukuki bir süreç evrilemedi ve ırkçı saldırıya dönüştü. Dolayısıyla da hem siyasi olarak hem toplumsal olarak bu süreç iyi yönetilemedi. Bu kitlesel saldırı ve bir Suriyeli gencin linç edilerek öldürülmesi belki ilk değildi. Olayların seyrine baktığımızda ve Kayseri'ye giden hak savunucu kurumların raporlarına göre kısa sürede organize edilmişti. Daha önce de Ankara Altındağ'da yine Suriyelilerin mahallesine kitlesel saldırılar düzenlenmişti. İzmir'de Güzelbahçe de 3 Suriyeli gencin yakılarak öldürülmesi gibi nefret cinayetleri işlendi. Bu gibi süreçlerde siyasetin ve medyanın dilinden etkilenen toplumun ırkçı kesim hemen organize olabiliyor. Olaylar bittiğinde ortaya çıkan sonuçlara baktığımızda, ırkçılık ve düşmanlıktan beslenen bu kitleleri harekete geçiren bir kesimin bilinçli olarak organize etmiş olabileceğinin kanaatinin oluşması. Organize edilme se bile kitlesel ırkçı saldırıların yanı sıra mültecilere yönelik nefret söylemlerinin nefret cinayetlerine zemin oluşturduğunu

yaşanan olaylardan anlayabiliyoruz. Örneklerin çok olduğunu üzülererek söylemek zorundayız. Bunlardan ikisine değinmek istiyoruz. Belki en insanlık dışı ve acımasız olanlardan ikisi. Biri Zonguldak'ta kaçak madende çalışan Afgan işçi Muhammed Nurtani'nin madende geçirdiği kazadan sonra yanındaki çalışma arkadaşları tarafından yaralı olarak yakılarak öldürmesi. Diğeri ise Karabük'e, ülkemize okumak için gelen 17 yaşında Gabonlu üniversite öğrencisi Dina'nın tecavüz edilerek öldürülmesi. Bu iki cinayetin hukuki süreci devam etmekte olup, siyasi partiler ve hak örgütleri tarafından takip edilmektedir. Daha başka acımasız nefret cinayetleri ve ırkçı saldırılar da oldu, verdiğimiz örnekler bunların arasında sadece iki tanesi.

Burada iki-üç hafta önce yaşanan, kamuoyuna yansımayan ve bize bildirilen bir geri gönderilme ve fiziki saldırı olayını anlatmakta istiyorum. Biz sınır dışı edilmek istenen bir Suriyeli Kürt babanın durumunu takip ederken, ailenin 16 yaşındaki çocuğunun bıçaklı bir saldırıya uğradığını öğrendik. Aileyi ve yaralı çocuğu ziyaret ettik ve az kalsın bir ırkçı bir nefret cinayetine dönüşecek bir olayla karşılaştık. 16 yaşındaki ailenin erkek çocuğu, arkadaşı ile yolda giderken, aynı yaşta bir grup tarafından durdurulup, üstleri aranarak gasp edilmek isteniyor. İki Suriyeli genç para olmadığını söyleyince, gençlerin konuşmalarından Suriyeli olduğunu anlayınca grup birden çoğalarak küfürlerle hakaret etmeye başlıyor, çocuklar da karşılık verince iki gence saldırıyorlar ve ilgilendiğimiz ailenin çocuğunu saldırganlar ciğerinden bıçaklıyorlar. Gasp saldırısı birden ırkçı saldırıya nefret cinayetine dönüşüyor. Bir esnaf ambulans çağırıyor ve çocuk ambulansla hastaneye kaldırılıyor. Daha sonra ameliyat ediliyor ve tedavi edilip birkaç gün sonra eve gönderiliyor. Bu saldırı, Kayseri'deki cinayetin ve birkaç kentte yapılan saldırıların olduğu zamana denk geliyor. Aynı zamanda pek çok ilde ırkçı saldırılar olmuştu. Bu tür organize edilebilen ırkçı saldırılar, kısa zamanda birbirini tetiklemişti. Gencin babası ise şu anda sınır dışı edilmek üzere, ilk geldiği adrese Kütahya'ya gönderildi, orada da kendisine yapılan tebligatla şu anda sınır dışı edilmek isteniyor. Ailenin üç çocuğu var, biri Türkiye'de doğmuş. Baba ne olacak, çocuklar ve anne ne olacak, aile parçalanacak mı, bilmiyoruz ama biz ailenin durumunu ve bıçaklı saldırının hukuki sürecini takip edeceğiz. Ama maalesef bizler bu durumdaki ailelerin durumunu takip ederken, göç idaresi de bir taraftan mobil minibüslerini büyük meydanlara yerleştirip kimlik kontrolü yapıyor, işyerlerini dolaşıp kaçak çalışanları tespit ediyor, tespit ettiklerini geri gönderiyor. Ve bu aile gibi binlerce aile var maalesef. Bugün ülkemizde bir yanda Suriye savaşının etkilediği milyonlarca göçmen var. Bir yanda da bu göçün etkilediği milyonlarca yerleşik halk var. Yani büyük bir göç dalgasının yaşandığı göç edeni ile yerleşik olanı ile milyonları etkileyen, on yılı aşkın bir sürecimiz oldu ama getirilen tek çözüm, mültecileri, sığınmacıları geri

göndermek. Sanki bu on yılda yaşananlar mültecilerle, sığınmacılarla birlikte hiç yaşanmamış gibi. Bunları düşünürken, karşımızda bıçak yaraları almış ama kara gözlerinde hala umut taşıyan Cemal'in gülümseyen yüzü bizi gülümsetiyor. Savaştan kaçıp on yaşında başka bir ülkeye gelen, burada büyüyen, tekstilde çocuk işçi olarak çalışan, kendini bıçaklayanlara kin gütmeyen, 'ama iyi insanlar da var burada' diyen bir çocuğun ruh hali, bizde derin izler bırakıyor.

Bu saldırı ve cinayetlerin oluşmasında veya artmasındaki sebepleri sorguladığınızda, siyasetin dilinin ve özellikle medyanın dilinin etkisinin ne kadar fazla olduğunu kısa sürede fark ediyorsunuz. Televizyonlarda ya da sosyal medyada üretilen nefretçi ve ırkçı dil toplumda zemin buluyor. Yani aslında siyasetin dili ve medyanın dili azmettirici oluyor. Tam tersine ırkçılığı ve cinayetleri sonlandıran bir dil, birlikte yaşamayı topluma yansıtan bir dil saldırıları ve cinayetleri, tacizleri, tecavüzleri bitirebilir. Ama bunun için önce ne istediğimiz bilmemiz, belirlememiz ve hayata geçirmemiz gerekiyor. Nasıl bir ülkede yaşamak istiyoruz. Evrensel ve insanlık değerlerini esas alan bir devlette mi, bir ülke mi yaşamak istiyoruz. Nasıl bir toplum en başta da nasıl bir insan olmak istiyoruz. Kendimiz gibi olmayan insanları, ötekileştirmek, başka ülkelerden, başka kültürden gelenleri, başka ulustan, başka inançtan olanları ötekileştirmek kolay, düşman üretmek, kendi milletini düşündüğünü savunan bir milliyetçilikle ırkçı olmak çok kolay. Böyle bir insan, ülke, toplum olmak mı istiyoruz. Yoksa kendisi ile eşit gören, kadın ve cins özgürlükçü yaşamak isteyen, mülteci ya da farklı ulusa, dine ve inanca sahip olanlarla birlikte yaşamayı esas alan, doğayı ve tüm canlıları koruyan bir insan mı, ülke mi, toplum mu olmak istiyoruz. Bunun kararını verdiğimizde dünya ya daha kötü olacak ya daha güzel.

Bir gün, yüksek ceza alıp bir Avrupa ülkesine göç etmek zorunda kalan bir arkadaşımın sohbet ederken, gitmek mi daha zor kalmak mı diye sordum. Arkadaşım ikisi de dedi. Evet haksızlığa hukuksuzluğa uğramak ne kadar zor ise, hapisanelerinde hak ihlallerinin, ölümlerin arttığı bir ülkede hapse girmek ne kadar zor ise kendi toprağından, evinden, yakınlarından, kendi kültüründen, dilenden koparılacak, gittiğin yerde mülteci olmak o kadar zor. Gideni de kalanı da yargılamak bize düşmez. Daha direngen olmak, kötü bir sistemi değiştirmek ne kadar iyi ise o kadar da zordur. Ama mücadeleci ve direngen insanların kolay kolay ülkesini, kendi toprağını bırakmadığını da görüyoruz. Son olarak, biz kadınlar ne yaşarsak yaşayalım, nerede yaşarsak yaşayalım dünyayı değiştirmeye çalışacağız, eşitlik özgürlük için mücadele edeceğiz. Yaşamı yeniden var etmek belki kadınlara daha yakın bir yaşam biçimi, bunun için mücadeleye devam, nerede olursak olalım.

İrkçılığa karşı Rosa Parks: Bu utancın yolcusu olmayacağım

Beritan Canözer-20 Temmuz 2024

Bazı beyaz yolcular ayakta kalınca şoför Rosa Parks'ın ve onunla aynı sırada oturan diğer siyahların arka sıraya geçmesini istedi. Rosa yerinden kalkmak yerine cam kenarındaki koltuğa kaydı ve şoförün gözlerine bakmaya başladı. Herkes büyük bir şok yaşıyordu. Devlet düzenine baş kaldırılmıştı. Kamu görevlisi Blake, 'neden kalkmıyorsun?' diye sorması üzerine Rosa Parks, "Çünkü kalkıp yerimi bir başkasına vermem gerektiğine inanmıyorum" cevabını verdi

İrkçılığın her geçen gün toplumu esir almaya çalıştığı ulus-devlet sisteminde, "öteki"nin mücadelesi ve direnişi devam ediyor. Dünyada ırkçılığa maruz bırakılan halklardan biri de siyahılardır. Rosa Parks, Alabama Montgomery'de yaşayan ve terzilik yapan siyah bir kadındı. Ve maruz kaldığı ırkçılığa ilk başkaldırışıyla tarihin "unutulmayanlar" listesinde yer aldı...

1900 yılından itibaren uygulanan yasaya göre otobüslerin ilk sıraları beyazlara, son sıralar siyahlara ayrılmıştı. Arada kalanlar ise beyazların sıraları doluncaya kadar siyahların da oturabileceği koltuklardı. Ayakta kalan beyaz olduğunda, şoför siyahlarla beyazların oturduğu koltukları birbirinden ayıran 'colored' işaretini otobüsün arka tarafına doğru götürüyordu. Siyahlar arkada yer yoksa ayakta durmak, ayakta duracak yer yoksa da otobüsten inerek bir sonrakini beklemek zorundaydı. Yasa, siyah yolcularla beyaz yolcuların aynı koltukta yan yana oturmasına da izin vermiyordu. 1 Aralık 1955 günü Rosa Parks işte bu yasaya uymadı...

Sonradan, “Otobüslerdeki bu muameleye tahammülsüzlüğüm 1 Aralık günü başlamadı. Montgomery’de otobüse binmek yerine işe yürüyerek gidip geldiğim çoktur” diye anlatacaktı.

Nitekim bu olaydan 2 yıl önce yine bir gün otobüse binip ücretini ödediğinde James Blake adlı şoför inip arka kapıdan binmesini ister. Otobüsten inen Parks, arka kapıdan binmez ve bir sonraki otobüsü bekler. Bir daha da şoförün Blake olduğunu gördüğü hiçbir zaman otobüse binmez. Ancak 1 Aralık 1955 günü çok yorgundur ve şoförün de James Blake olduğunu baştan fark etmemiştir.

İlk dört sıra dolup da bazı beyaz yolcular ayakta kalınca şoför yerinden kalkıp arkaya doğru yürüyerek, değişken statülü koltuklardaki siyahlara ‘kalkın’ şeklinde bir el işareti yaptı.

“Şoförün yaklaştığını görünce siyah bedenimi, elbiselerimin içine adeta gömmeye çalıştım” diye anlatıyor o anı. Şoförün uyarısı üzerine değişken statülü koltukların ilk sırasındaki, üçü de erkek olan diğer siyah yolcular kalkarak arkaya yöneldi.

Bazı beyaz yolcular ayakta kalınca şoför Rosa Parks’ın ve onunla aynı sırada oturan diğer siyahların arka sıraya geçmesini istedi. Rosa yerinden kalkmak yerine cam kenarındaki koltuğa kaydı ve şoförün gözlerine bakmaya başladı. Herkes büyük bir şok yaşıyordu. Devlet düzenine baş kaldırılmıştı. Kamu görevlisi Blake, ‘neden kalkmıyorsun?’ diye sorması üzerine Rosa Parks, “Çünkü kalkıp yerimi bir başkasına vermem gerektiğine inanmıyorum” cevabını verdi.

Parks, o anda yasaya isyan etmeye karar verdiğini sonradan, “artık bir insan ve bir vatandaş olarak hangi haklara sahip olmadığımı kesin olarak bilmek istiyordum” düşüncesiyle anlatıyor ve ekliyor: “İnsanlar, benim o gün çok yorgun olduğum için koltuğumdan kalkmayı reddettiğimi söyleyip duruyorlar. Doğru, yorgundum ama asıl sebep bu değildi. İş günü olmasının fiziksel yorgunluğu değildi bu. Yaşlı da değildim, 42 yaşındaydım. Çok yorgundum. Sürekli aşağılanmaktan ve bunu kabullenmekten yorgundum”

Rosa Parks, oraya çağırılan polisler tarafından tutuklandı ve tutuklanırken, “tutuklanırken tek bildiğim, bir daha asla bu aşağılamayı kabullenmeyeceğim ve bu utancın yolcusu olmayacağımdı” diye hatırlıyor.

Rosa Parks, 1992 yılında NPR’da katıldığı programda şöyle konuşacaktı: Aşağılanmak istemiyordum. Parasını ödediğim koltuktan kaldırılmak istemiyordum. Tutuklanmak gibi hevesim yoktu. Zaten işim başımdan aşkındı. Ancak o yol ayırımına gelince, direnişi seçmekte tereddüt etmedim. Çünkü buna artık yeterince katlandığımızı hissettim. Ne kadar taviz versek, ne kadar sussak, baskı da aynı oranda artıyordu.”

Parks’ın tutuklanması, o baskı atmosferinde ilk başta pek kimsenin dikkat çekmedi. Siyah hakları aktivist organizasyonu NAACP’nin Montgomery şubesi başkanı sendikacı Edgar Nixon ve Parks’ın bir arkadaşının 100 dolarlık kefaleti ceplerinden ödemesi üzerine 24 saat sonra Cuma akşamı tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Nixon, Cuma günü Kadınların Politik Konseyi üyesi ve Alabama Eyalet Üniversitesi profesörü Jo Ann Robinson’u konudan haberdar etti. Robinson, harekete geçmeye karar verdi ve aynı gece hiç uyumayarak 35 bin el ilanı hazırlayarak Montgomery halkını otobüsleri boykot etmeye çağırdı. Kadınların Politik Konseyi (WPC) boykota destek veren ilk grup oldu. 4 Aralık Pazar günü şehirdeki küçük siyah kiliselerde otobüs boykotu eylemi hakkında çağrılar yapıldı.

Montgomery Advertiser gazetesi de habere ilk sayfasında yer verince eylem bütün şehirde duyuldu. O gece kiliselerde yapılan toplantılarda alınan karara göre, ‘insani muamele görünceye, siyahî şoförler de işe alınincaya ve ortadaki değişken statülü koltuklara ‘ilk gelen oturur’ statüsü verilinceye kadar’ boykota devam kararı aldılar.

5 Aralık Pazartesi günü Rosa Parks mahkemeye çıkarken, Montgomery şehri tarihinin en heyecan dolu gününü yaşıyordu. Şehirde o gün yağmur yağıyordu ancak nerdeyse bütün siyahlar boykota katılıyordu. Bazıları özel arabalarıyla taşıyabildiği kadar siyahî taşıyordu. En az 40 bin belediye otobüsü yolcusu o gün yürüyerek gitti işine. Bazıları 32 kilometrelik yolu yürüdü ama yine de belediye otobüsüne binmedi. Boykot başarılı olmuştu ve şehirde bir duyarlılık oluşturmuştu. O akşam aralarında Rosa Parks’ın da olduğu bir grup aktivist, Mt. Zion kilisesinde bir araya gelerek sonraki adımlarını tartıştılar. Montgomery Improvement Association adlı bir birlik oluşturmayı kararlaştırdılar. Başkanlığına, Dexter sokağındaki Baptist kilisesinin o günlerde 26 yaşındaki genç vaizi Martin Luther King Jr.’ı seçtiler. Organizasyonun ilk kararı boykota devam kararı oldu.

Siyah hakları için çalışan NAACP’nin (National Association for the Advancement of Colored People) Montgomery şubesi başkanı sendikacı Edgar Nixon ve Parks’ın bir arkadaşı kefalet parasını ödeyince tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Parks ve kocası Raymond NAACP’nin yerel örgütlenmesinde aktiftiler.

Bu tutuklama, Kadınların Politik Konseyi'nin (WPC) başı çektiği otobüs boykotu eyleminin örgütlenmesini sağlayan ilk adım oldu. Rosa Parks'ın mahkemeye çıkarıldığı 5 Aralık günü Montgomery'de yaşayan neredeyse tüm siyahların katıldığı otobüs boykotu eylemi gerçekleştirildi. 40 bin kişinin yürüyerek işe gitmesi şehirde yaşayan neredeyse herkesin dikkatini çeken bir eylem olmuştu. Rosa Parks o gün mahkemece kamu düzenine itaatsizlikten 14 dolar para cezasına çarptırıldı. Siyahların boykotu bir yıldan uzun süre, 20 Aralık 1956 tarihine kadar devam etti. Bu eylem ayrımcılık karşısında ilk geniş kapsamlı eylem olarak tarihe geçti.

Montgomery'deki belediye otobüslerinde siyahlara yönelik bu ayrımcı uygulama 1956 yılının Aralık ayında kaldırıldı. Eylem başarıya ulaşmıştı.

Rosa Parks ise pek çok ölüm tehdidi aldığı ve iş bulamadığı için Montgomery'den taşınmak zorunda kaldı. Sivil haklar hareketinde mücadelesini hep sürdürdü. 1999 yılında ABD Kongresi tarafından altın madalyayla ödüllendirildi. 24 Ekim 2005'te hayatını kaybetti.

Kaynakça

<http://amerikabulteni.com/2015/12/01/rosa-parks-ayaga-kalkmayi-reddetti-ve-ulkeyi-ayaga-kaldirdi/>

Geçmişten gelen ırkçılık kodları

Şükran Demir-20 Temmuz 2024

1915 Ermeni soykırımını, 1930 Zilan Katliamını, 1938 Dersim Katliamını, 1955 6-7 Eylül pogromunu, 1964 Rum sürgününü konuşmadan; bu toprakların sahipleri olan bu insanların çocuk faktörüne bile takılmadan katledildiği gerçekliği konuşulmadan, yüzleşilmeden, hakkı olana hakkı teslim edilmeden bu topraklardaki ırkçılık sökülüp atılabilir mi?

Birilerini yabancı görme ya da kendini yabancı hissetme durumu bazen bizler için kaçınılmazdır. Evinde, mahallende okulunda şehrinde... kendine ait hissettiğin herhangi bir alanda bu yaşanabilir. Sen gitmişsindir birileri gelmiştir, mekan kendisi olmaktan çıkmıştır ya da yeni bir mekana varmışsındır. Çoğunlukla bir uyum süreci vardır her iki taraf için de. Ve kimse sizden ilk olana, yeni olana hemen alışmanızı beklemeyebilir ve bu da sizin bir hakkınızdır. Fakat meselenin derinleştiği, içinden çıkılmaz hale geldiği nokta öteki diye gördüğünüz kişilerin haklarına yönelik yaklaşımınızdır. Bu yaklaşım hangi sınırları ve hakları ihlal ediyor. Türkiye örneğinden yola çıkarsak kişi ve kurumlar kendi dışında kaldığını düşündüğü kişileri aşağıdan görmek ve haklarının tanınmamasına sarılma noktasında keskindir. Ve hatta bu onlar için çok normal bir yaklaşımdır, buna gündelik dilde çok sık denk gelebilirsiniz. Mülteci, göçmen, Kürt, Ermeni, kadın, LGBTIQ+lara ve diğer bütün “öteki”lere yönelik üstün olduğu inancı davranışlarından, sözcüklerinden akar. “Türkiye Türklerindir” “Ya sev ya terk et” “Kürt vatandaşlarımız yok, Kürt Kökenli vatandaşlarımız var” “Türkiye’deki herkes Türk’tür” “Kürtçe diye bir dil yoktur” “Allah Kürtçe bilmiyor, Kürtçe ibadet dili olamaz” “Kılıç artığı” “Afedersiniz

Ermeni” “Rumlar düşman” ve daha nicesi... Buradan da anlaşılacağı üzere sizin gerçeğiniz, tercihiniz, sizin kendiniz, kültürünüz, sanatınız baştan kabul görmez. Çünkü "Türkleşmemiş, İslamlaşmamış, Muasırlaşmamıştır". İki “kutsal” yaratılmıştır toplumda Türk ve Müslüman kimliği. Bu kimlikler dışında kalanlar her kötülüğü ve dışlanmayı hak eder... Bir de "çağdaşlaşma"yı unutmamak gerekir...

1789 Fransız İhtilali birçok değişikliğe öncü olmuştur ve etkileri dünyaya yayılmıştır. Bu ihtilal eşitlik, özgürlük, adalet gibi kavramların yanı sıra milliyetçilik kavramını da getirmiştir. Ve zamanla bu milliyetçilik kavramı derin ırkçılığın beslendiği nokta olmuştur. 18. yüzyıl sonlarında başlayan ve 19. yüzyıla gelindiğinde derinleşip yayılan Fransız İhtilali sonuçları ile devletlerin öncülüğünde halkların aralarındaki farklılıklar özellikle etnik köken olarak derin çatışmalara yol açacak bir zemine taşınacaktır. Daha önce inanç yapıları üzerinden, sınırlardan tutun devlet yönetimine farklı bir tutumla karşılaşan halklar Fransız İhtilaliyle artık bu derin çatışma alanlarını başka özellikler üzerinden taçlandırmaya başlamıştır. Bugün bile nefes alıp verdiğimiz her alan ve hatta öldüğümüzde gömüldüğümüz mezarlarımızda bile bunun etkisi fazlasıyla bizlere hissettirilmekte. Çok uzağa gitmeden yaşadığımız sınırlar içerisinde ve hemen en yakın tarihlerde insanların mezarlarından çıkarıldığına tanık olduk, ya da öldürülüp günlerce sokakta bekletilip çocuklarına izletildiğine tanık olduk, doksanlarda her gün duyduğum “bugün yine bir kişi panzerin arkasına bağlanmış sürükleniyor” cümlesini 2015 gibi yakın bir tarihte Hacı Lokman Birlik’in öldürülmesiyle yeniden duyar, görür olduk. Bunlar bir toplumun bütün değer ve inançlarını bir yana bırakıldığında ahlaki olarak kabul edemeyeceği çarpıcı örneklerden sadece birkaçı. Fakat nasıl oluyor da çok normal, çok sıradan karşılanabiliyor toplum tarafından... Bunun derinliği, inşası var. Bu toplum bunlara çok tanık, çok ortak... sadece izlemek bile onaylamaktır, cesaret vericidir. Ve bu aslında toplumun yavaş yavaş ölümüne temeldir. Bugün Türkiye toplumu, için güçlü bir toplumdur denilebilir mi? Cevabınızı belirleyecek şey buradaki güç kelimesini nereden tuttuğunuzdur. Ancak ahlaklı bir toplum insanca yaşamın savunucusu olabilir; ötekileştirmeden bütün bir toplumun hak savunucusu olmak ve bunun için mücadele etmek iyi bir ahlak ister ve bu iyi ahlakı belirleyen din ya da ırk değildir bu daha çok kişinin ve toplumun yaşamın ya da yok oluşun özünü anlamasıyla ilgilidir. Oysa tarihsel süreçte inşa edilen toplumların ahlaksızlığıdır. Yaratılan suskunluk ise bu ahlaksızlığın en temel besinidir.

Foto: 1938 Dersim Katliamı

İrkçılığın kökü dündür, dünden öncedir... Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Êzidîler, Süryaniler, Lazlar, Çerkezler... ve bütün bunların son direngen ayağı olan Kürtler Osmanlı Devleti'nin özellikle 19. yüzyıla denk gelen döneminde bu topraklardan sökülüp atılın diye başlanan kırım, katliam, göç, sürgün gibi durumlara her fırsatta maruz bırakılmıştır. Bugün eğitim sıralarında bizlere ilk öğretilen ise bütün bunların ihanetçi ve hain olduğudur. Cumhuriyetin yüzyılı aşkın tarihinde neler yaşandı da bir zamanlar her köşe başında mutlaka bir Rum'a bir Ermeni'ye denk gelirken bugün bunlara denk gelmek bir mucizeye dönüştü? 1915 Ermeni soykırımını, 1930 Zilan Katliamını, 1938 Dersim Katliamını, 6-7 Eylül 1955 pogromunu, 1964 Rum sürgününü konuşmadan; bu toprakların sahipleri olan bu insanların çocuk faktörüne bile takılmadan katledildiği gerçekliği konuşulmadan, yüzleşilmeden, hakkı olana hakkı teslim edilmeden bu topraklardaki ırkçılık sökülüp atılabilir mi? Bütün bunlar konuşulmadığı ya da övünülerek konuşulduğu için aynı toplumun devamı çok rahat Suriyelilerin evlerini yakabiliyor. 1955 "Atatürk'ün evi bombalandı" yalanıyla gayrimüslimlere cehennemi yaşatanlar bu utancın ağırlığıyla yüzleşmediğinden "bir çocuğun hakkını dert ettim" yalanıyla başka birçok Suriyeli çocuğun yaşadığı alanlara saldırıp cehennemi yaşatabiliyor başka çocuklara. Bundandır ki amasız fakatsız İrkçılık aşağılık olmanın belirtisidir. Ve bu toplumda ırkçılığın suç olarak

görülmemesi “öteki” hakkında çok rahat konuşulup, hüküm verilmesi korkunçluğunu korudu, korumaya devam etmektedir.

İrkçılık özellikle devlet yönetimlerinin politika/siyasetleri neticesinde gücünü korur. Türkiye’ye baktığımızda yönetimlerin bu noktada son derece besleyici teşvik edici olduğu da görülmüştür. Bunun güçlü örneklerinden olan 6-7 Eylül Pogromunun yönetim destekli olduğu özellikle Mendereslerin yargılanması sırasında da gündeme gelmiştir. “Kıbrıs Türktür Cemiyeti’nin önyak olması ve diğer gençlik örgütleri, meslek kuruluşları, DP teşkilatı, bazı resmi ve gayriresmi makamların telkin ve teşvikiyle yerel kalabalıklar ve şehre dışarıdan getirilmiş olan kitlelerce 6 Eylül akşamı Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir yağma ve yıkım eylemi gerçekleştirilir.”[1] Bu da aslında ırkçılığın nasıl örüldüğü, örgütlendiğinin açık göstergesidir. Buna benzer durumlarla tam bir yüzleşme ve yaptırım meydana gelmediği sürece benzer durumların önü alınamaz.

Foto: 6-7 Eylül ve “6-7 Eylül de bir Özel Harp işidir ve muhteşem bir örgütlenmeydi. Amacına da ulaştı...” diyen Sabri Yirmibeşoğlu

Ulus devlet tarafından istenilen toplumun yaratımı ancak toplumdaki bütün farklılıkların ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Çünkü ulus devletin özellikle milliyetçilik kavramı üzerinden var ettiği kimlikler biriciktir-kutsaldır-dokunulmazdır. Bunun dışında kalanlar ise tehdittir. Yusuf Akçura’ 1904 yılında Mısır’da Türk adlı gazetede yayınlanan yazısı *Üç Tarz-ı Siyaset*’te[2] iki alan ve dört aşamada Türklük bilincinin geliştirilmesini belirtir. Buna göre: “İlk alan Osmanlı Devletidir. Buradaki Türkler arasında ırksal bağlar, din duyguları gibi kuvvetlendirilecektir. Sonra Türk olmamakla beraber, bir dereceye kadar Türkleşmiş olan Osmanlı toplulukların Türkleştirilmesine geçilecektir. En sonunda Türklükten etkilenmemiş, ulusal bilinçten yoksun topluluklar

Türkleştirilecektir.”[3] diyerek Türklük inşasının aşamalarını anlatır daha tarih1904 iken. Osmanlı ile başlayan ve Cumhuriyetle derinleştirilen bu süreç bugün bile işlemeye devam ediyor. Yusuf Akçura bu söylemi temelsizce söylemiyordu ve bugün bile onu baz alıp düşüncelerine, yaşam tarzına şekil veren kişi sayısı da az değildir. Bu kişilerin düşünce ve yaşam şekli buradan beslenirken ırkçılığı inşa etmekten geri durabilir mi?

Elbette ayrımcılığı Osmanlı’nın son döneminde başlayan etnik kökene dayandırılan milliyetçilik anlayışıyla başlatmak yanıltıcı olabilir sonuçta Fransız İhtilali öncesi dünya düzeni daha çok dini inanç üzerinden şekilleniyordu. Osmanlı Devleti’nde de millet sistemi dine bağlıydı. Devletin öznesi kabul edilen Müslümanların dışında kalan inanç gruplarına yönelik vergilendirme sistemi bile tek başına bu ayrımın tanımlayıcısıdır. Yarattıkları sınırlar içerisinde kalan Müslümanlar ile gayrimüslim topluluklar arasındaki farklı din faktöründen yola çıkılarak yapılan ve belli şartlara bağlanan anlaşma neticesinde çatışma alanları bu sınırlar içinde minimize edilmişse de “Zimmiler”le yapılan bu anlaşma sonucunda gayrimüslimler için vergilendirme sistemi, askerlik ve bazı konumlardan men gibi durumlar yaratılmış ve bunlar karşılığında dini inancına izin verilmiştir. Bu sistem içerisinde inanç kimliğini koruyan gayrimüslimler ve hatta aleviler bugüne kadar en ufak siyasi kıpırtılarda devlet ve devletin merkeze oturttuğu toplumun hedefi olmaktan kurtulamadılar.

Foto: 1964 Rum Sürgünleri

Farlılıklara yönelik nefret inşası toplumun yaşamına, diline, kültürüne fazlasıyla oturmuştur. Hala bir “gevur” öldürdüğünde cennete gideceğine inana insan sayısı az değildir. Bugün Türkiye’de “Alevi’nin yemeği yenilmez” anlayışı Türk-Sünni kimliğinin dışında kaldığınızda toplumda karşılığınızın ne konumda olduğunu göstermektedir. Elbette Osmanlı devletinin dini inanç üzerinden yapmış olduğu ayırım Cumhuriyetle direkt kesintiye uğramadı bu ayırım din-İrk ayrımı üzerinden daha da derinleştirilerek toplumun özellikle azınlıklaştırılanların bir çıkmazı haline geldi. Özellikle Kürtler, Rumlar ve Ermenilere yönelik söylemler, girişimler ırkçı kişiler tarafından hep yetersiz bulunmuş ve toplumda kendilerine ters düştüğünü düşündükleri kişileri hızlıca Ermeni, Kürt, Rum diye belirtip bunu aşağılamak için kullanmışlardır, kullanıyorlar. Rumların, Kürtlerin, Ermenilerin çok sık maruz kaldığı söylemlerdir bunlar.

Cumhuriyetle birlikte hemen her şeyin; Eğitim, ekonomi, kültür, sanat... millileştirilme girişimleri toplumda ciddi kırılmalar yaratmıştır. Bunu bir örnek üzerinden ele alacaksak Varlık Vergisi örneği üzerinden ele alabiliriz. Türkiye’nin 1942’ yılında çıkarmış olduğu Varlık Vergisi’ din-etnik köken ayrımı üzerinden insanların nasıl fakirleştirildiği, bir anda nasıl bütün varlığının elinden alınıp Türklere aktarıldığının en çarpıcı örneklerdendir. “Bu kanun aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşısındayız. Piyasamıza egemen olan yabancıları ortadan kaldırarak Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz.”[4] Diyen Başbakan Saraçoğlu’da bunu açık ifade etmiştir. Gayrimüslimlerin, Aşkale Kampında toplatılması işin en sorgulanması gereken noktalardandır. Çünkü dünyada ırkçılığın ne olduğunu ve nasıl sonuçlar doğurduğunu en iyi yansıtan örneklerden; *Nazi Almanyası’nın ünlü toplama kamplarından Sachsenhausen’i o dönem ziyaret eden Türk yöneticiler gerçeği de var. Bu kişiler bu kampı neden ziyaret etti? öğrenmek istedikleri neydi burayı ziyaret edenlerin kimlikleri sistemli ırkçılığın taşıyıcısı olarak adlandırabileceğimiz kişiler olması normal miydi? “Türk hükümetinin verdiği resmi görevle Nazi Almanyası’nı ziyaret eden Halûk Nihat Pepeyi, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü; Selahattin Korkud ise Emniyet Genel Müdürlüğü Azınlıklar Şube Başkanı’ydı. Korkud ve Pepeyi seyahatlerinden kısa bir süre önce Varlık Vergisi’ni ödeyemeyenlerin Aşkale’deki çalışma kamplarına gönderilmesinden sorumluydular.”*[5] Ayrıntısı bu kampın hangi amaca hizmet için açıldığı sorusunu güçlü bir şekilde sormanın gerekliliğini gösteriyor. Erzurum Aşkale çalışma kamplarına gönderilenler ve ülkede yaşayan yabancılar için de ödemesi gereken yeni vergi borçları çıkarılmış olması durumu diğer ülkelerin tepkisini çekmiştir[6] ve bu tepkiler Varlık Vergisinin durdurulmasını etkilemiş olmalı.

etkik seyahatinden dönen Emniyet müdürü. karşılayanlar arasında

Emniyet Müdürümüz

Peki Ekonominin millileştirilmesi söylemine karşı bütün varlığı elinden alınan bu insanlar kimdi ki? Yabancı- azınlık denilen bu insanlar kimdi? Bu insanlar bu topraklara üç beş gündür yerleşen insanlar değildi. Bu toprakların sahibi olup iki büyük dünya savaşını görmüş bütün akışa rağmen doğdukları bu toprakları terk etmemiş insanlardı. Bazen şu yanılgıya kapılabiliyor insanlar ki çok tanık olmuşluğumuz da var; Rumlar, Ermeniler, Süryaniler... sanki bu toprakların sahibi değilmiş, sanki üç beş günlük işgalciymiş gibi düşünülür. Oysa her fırsatta hatırlatmakta fayda var kökleri bu topraklara dayanan ve birer yurttaş olan bu erkekler, kadınlar, çocuklar asıl özne kimlik kabul edilen Türkleşmenin/ Müslümanlaşmanın dışında kaldıkları için hep bir fazlalık olarak kabul edildi ve bu insanların her hakkı çiğnendi. Bu insanlar bir an önce kurtulunması gereken kişiler olarak çok sık ulus devletin olumsuz planlarına maruz bırakıldı. Birer yurttaş olarak hiçbir zaman kabul görmeyen bu farklı kimliklerin hakları tanınmadı ve azınlık konumuna indirgenerek tanınacak her hak birçok şarta bağlandı ve bu gıdım tanınan haklarda yüz yıllık cumhuriyette birçok yasa, kanun, yönetmelikle olabildiğince azaltıldı, kısıtlandı, ortadan kaldırıldı.

Türk/ İslam kimliğinin bütün olarak işlenmesi ve bu iki kimliğin ayrılmaz kabul görmesi resmi tarih anlatısında o kadar sıkı işlenir ki bütün hızlı ve sınırsız bilgi erişimine rağmen

hala bu topraklardan farklı kimlikte insanların nasıl doğup büyüdüğü ve toprakların sahibi olduğu gerçeği bilinmez duyulunca da kabul görmez.

1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 2. maddesinde "Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir." [7] Denilmiştir. Ve uluslararası hukukta bunların çiğnenmesine engel olacak durumlar mevcutsa da çoğunlukla tam uygulanamamış ve özellikle bir vesayet altında bulunan kendi kendini yönetme hakkı tanınmayan toplum ve toplulukların hakları konusunda sessiz kalınmış ve devletlerin aralarındaki çıkar ilişkilerine bu haklar kurban edilmiştir. Bu duruma en fazla maruz bırakılan toplumlardan biri de Kürtlerdir. 1948'den günümüze birçok devlete birçok birey, toplum ve topluluğun haklarını çok açık bir şekilde çiğnese de yok saysa da ciddi sonuç getirecek tepkiler almamış olmalı ki bugün bile şehirleri bombalayanlar gayet yargılanmayacağını, bir cezayla karşılaşmayacağını bilerek hareket etmektedir. 1949 da bu Bildirgeyi yürürlüğe koyan Türkiye'de neler yaşandı ve yaşatılanlar karşısında ne kadar caydırıcı bir ceza verildiği/verilmediği açıktır.

Farklar hayatın olağan akışının en önemli parçasıdır ne kadar renk o kadar güç, o kadar yaşamdan tat almaktır. Fakat toplumlar bu farklılıklar üzerinden birbirine düşürülür yaratılan sınırlar ve simgeler toplumları mutlu, barış ve özgürlük temelli bir yaşama çekmekten uzaklaştırıldığı halde yaratılan korku ve benmerkezcilik anlayışından kaynaklı aşamaz ve hep kaybeden insanca yaşamdır.

Son Not

[1] 6-7 Eylül Olayları, Dilek Güven, Radikal, 06.09.2005, E.T: 19.07.2024 <https://web.archive.org/web/20160306103629/http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=163380>,

[2] Yusuf Akçura, **Üç Tarz-ı Siyaset**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976, s 2.

[3] Yusuf Akçura, **Üç Tarz-ı Siyaset**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976, s 16.

[4] Şahin Yeşilyurt, VARLIK VERGİSİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 12, Sayı 27, 2016, s 298.

[5] AGOS, <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/821/varlik-vergisi-ve-askaleninmimarlarlari-nazilerden-ders-almis> yayın yılı: 09.03.2012, E.T: 18.07.2024.

[6] Yasin Coşkun, Varlık Vergisi'ne Gösterilen Uluslararası Tepkilere Bir Örnek: ABD'nin Varlık Vergisi'ne Yaklaşımı, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Sayı/Issue: 36, 2019, <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=5-yasin-coskun1.pdf>

[7] İnsan Hakları Derneği, <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/>

Sınırları aşan kadın ağları

Ebru Günay-20 Temmuz 2024

Sağ milliyetçi ve ırkçı yönelimler kuşkusuz en çok siyasetçilerde görünür oluyor. Siyasetin dilinin ve yöntemlerinin erkekleştiği, mafyatik racon kesen yöntemlerin bir siyaset yöntemi olarak yansıtıldığında toplumdaki erkeklik kodları daha belirgin hale geliyor. Uluslararası kadın ağlarında çeşitli deneyimleri paylaşmak bu anlamıyla önemli. Kadının siyaset dilinin ve yöntemlerinin evrenselleşmesi, dayanışmanın gelişmesi, ortak erkek yöntemlerine karşı en iyi mücadele biçimi. Elbette bu ağlar henüz çok yeni olsa da ciddi bir farkındalık yaratıyor

Kadın mücadelesinin ve dayanışmasının sınırları aştığı artık büyük bir hakikat ve bu hakikat her zeminde her koşulda kendini bir şekilde mutlaka gösteriyor. Kadınlar farklı ülkelerdeki ve kıtalardaki kadınlarla iletişim yolları ve ağları ile deneyimlerini paylaşmayı mutlaka başarıyor. Her deneyim paylaşımı aynı zamanda yeni başarıların ilham kaynağı oluyor.

Dünyada siyasal güncel gelişmelerin ve savaş politikalarının günlük ve saatlik değiştiği bir zaman diliminde kadın gündemlerinde ısrar etmek ve bunun ağlarını kurmak elbette ki meşakkatli bir iş. Zira 29-30 Haziran tarihinde bu genel gündemlerin dışında farklı kıtalardan ve ülkelerden kadınların bir araya geldiği bir kadın toplantısına ev sahipliği yaptık. Progressive Alliance (İlerici İttifak) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma grubu DEM Parti ev sahipliğinde ilk yüz yüze çalıştayı İstanbul'da gerçekleştirdi. Hindistan'dan Filipinler'e, Kamerun'dan Kırgızistan'a, Eswatini'den Ukrayna'ya, Filistin'den Malezya'ya, Ürdün'den Nikaragu'ya 19 ülkeden 30'a yakın kadın siyasetçi bir araya geldik. Kendi deneyimlerimizi paylaştık ve toplumsal cinsiyet eşitliği için ortak mücadele yöntemlerini konuştuk.

Yaşadığımız ülkeler, içerisinde olduğumuz toplumsal yapılar ve kültürler farklı olsa da mücadele ettiğimiz yapı, erkek aklı ve kadın düşmanı politikalar aynı. Farklı ülkelerde siyaset yapıyor olsak da yaşadığımız zorluklar, mücadele ettiğimiz erkeklik zihniyeti o kadar çok benziyor ki, erkeklik evrensel bir norm haline gelmiş diye düşünmeden insan kendini alamıyor. Ama her şeye rağmen kadınların başardığı o kadar çok şey var ki geleceğe umutla ve güvenle bakmayı sağlıyor. Malezya'dan gelen kadın parlamenter konuşmasında şöyle demişti 'kadın mücadelesi yürütmek bana annemden miras kaldı.' İşte kadının siyasetteki farkı bu bence... Kadınlar mücadele etmeyi ve dayanışmayı miras bırakırken; erkekler savaş politikalarını ve otoriterliği miras bırakıyor.

Dünyada giderek yaygınlaşan sağ milliyetçi ve ırkçı iktidarlar kuşkusuz kadın düşmanlığını ve cinsiyetçi politikalarını da derinleştiriyorlar. Ulus devletlerin kendini yeniden inşa etmeye çalıştığı bu yüzyılda erkeklik de kodlarını güçlendirerek "makbul kadın" kodlarını yeniden güncelleme girişimlerinde bulunuyor. Belirlenen sınırlar içerisinde, yanılıgılı bir özgürlük algısı ile kadınları kendi istedikleri sınırlarda tutmayı bin bir yolla ve hile deniyor erkekler.

Sağ milliyetçi ve ırkçı yönelimler kuşkusuz en çok siyasetçilerde görünür oluyor. Siyasetin dilinin ve yöntemlerinin erkekleştığı, mafyatik racon kesen yöntemlerin bir siyaset yöntemi olarak yansıtıldığında toplumdaki erkeklik kodları daha belirgin hale geliyor. Uluslararası kadın ağlarında çeşitli deneyimleri paylaşmak bu anlamıyla önemli. Kadının siyaset dilinin ve yöntemlerinin evrenselleşmesi, dayanışmanın gelişmesi, ortak erkek yöntemlerine karşı en iyi mücadele biçimi. Elbette bu ağlar henüz çok yeni olsa da ciddi bir farkındalık yaratıyor.

Demokratik siyasette kadın dili ve yöntemlerini konuşmak çok önemli bu siyasetin, etik ve estetiğini yeniden inşa etmenin yöntemidir. Kurumsal politikanın erkekle özdeşleştiği, liderliği sadece erkekle eş değer gören ezme ve ezilme üzerine kurulmuş politika toplumlar yararına olamaz. Kuşkusuz kadınların demokratik siyasetteki rolü ve etkileri üzerine söylenecek çok şey var. Ancak farklı kıtalar ve ülkelerden kadınların bir araya geldiği bu toplantıda şunu fark ettim ki bir kadın konfederalizmini tartışmak mümkün.

Kadın konfederalizmi; dayanışmadan öte, erkek egemenliğine karşı ortak bir mücadele ağı ve özgürlükçü bir toplum inşa sürecidir. Kadın özgürlük talebinin sınırları aştığı bir dünyada yaşıyoruz. Bu yüzden ülkeler arası ve hatta kıtalar arası ortak bir kadın mücadelesine her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Kadın kadının dostu ve yoldaşı

olduğu, erkek egemen zihniyete karşı yan yana durduğu sürece; kadın özgürlük mücadelesinin kazandığı bir dünya mümkün.

Hakikat Komisyonlarına öncülük eden anneler ve annelik rolü

Melek Ramazanoğlu-20 Temmuz 2024

Direnme tek sefer ile sınırlı değildi elbette. Her üç ülkede de anneler halihazırda faşist bir iktidara karşı bir araya gelmişlerdi. Ve bu da onları iktidarın yeni hedefi haline getirmişti. Tüm baskı mekanizmalarına maruz kaldıkları halde kararlılıkla eylemlerine devam ettiler. Plaza De Mayo Anneleri Derneğinin Kurucularından Hebe De Bofaini ölümünden hemen önce yaptığı bir konuşmasında “Biz anneler, korksaydık, hiç burada bulunmazdık. Hapishanelerin en kötüsü korkudur.” demişti. Korkusuz ve direnen anne kendi tanımlamasını kendisi yapmış, kendi rolünü kendisi belirlemişti

İktidarlar bin yıllardır bireylerin en temel haklarını ihlal etme yetkileri olduğunu, bir varlık koşulu olarak gördüler. Yönetim süreçlerinde, yapabildikleri ölçüde, özellikle de toplumsal muhalefete karşı türlü araçlarla iktidarlarının varlığını dayattılar. Susturmaya çalıştılar, hapsettiler, ağır işkenceler uyguladılar ve öldürdüler.

Elli yıllık tarihi olan Hakikat Komisyonları, tam da bu noktada, ihlali yaratan ve hiçbir sorumluluk almayan iktidara karşı hesap sorma mekanizması olarak oraya çıktı. Geçmiş 1970’lerin Uganda’sına kadar uzanan bu hesaplaşma yöntemi bugünün dünyasına birçok kazanımla geldi. Arjantin, Şili, Güney Afrika ve birçok ülkede bu yöntemin farklı deneyimleri yaşandı. Ve bana kalırsa; hakikate ulaşmakta, hesaplaşmakta, belki de savaşırsızlık halinin yaratımında, ulusal ya da uluslararası ceza yargılamalarına kıyasla daha etkili ve sürekli bir çözüm yöntemi olarak kullanılabilir nitelikte.

Hakikat Komisyonları'nın, tüm dünya örneklerinde birbiri ile aynı gerekçeler sonucu oluştuğunu görüyoruz. Devletler tarafından öldürülen insanların yakınları bir araya gelmesi ve faillerden hesap sorarak yakınlarının akıbetlerini öğrenmeyi talep etmesinin doğal bir sonucu olarak oluştu. Komisyonların işleyiş mekanizması; yaşanan insan hakları ihlallerini araştırmak, sebeplerini ortaya çıkarmak, sorumluları tespit etmek ve ihlalleri ortadan kaldırmak üzerine kuruluydu.

Bu kalıcı adalet mekanizmasını sağlama gücünü elinde bulunduran yöntemin ilk öncüleri de zorla kaybedilen insanların anneleriydi. Bu yazı ile aslında kendi hikayesi içinde özne olan annelerin mücadeleler tarihindeki-Hakikat Komisyonları özelinde-direngen rolüne, hiçbir etiketleme yapmadan bakmak istiyorum.

Kadının tarihsel anlatıda yerini hep “kutsal anne” kavramı ile birlikte görürüz. Annelik vasfına “ulaşmamış” kadınlar için ya hiçbir şey söylenmez ya da yan özne ve hatta yalnızca bir nesne olarak bahsedilir. Klasik tarih anlatısının erkek egemen sistemi açıklama amacında olduğunu ve bu sistem içerisinde kabul ettiği tek öznenin erkek olduğunu biliyoruz. Kadının ne savaşmakta ne de barışmakta herhangi bir rolü olmadığı kabul edilir. Ancak esas meselenin öyle olmadığını, kadınların yok sayılmaya rağmen mücadelelerini yaşamın her alanında büyüttüklerini biliyoruz.

Kadınlar, Hakikat Komisyonları'nın oluşumuna öncülük ederken dünyanın savaşlarla dolu tarihi içerisinde adaletin en hakikatli yöntemini belirlediler belki de. Sürecin ilk eylemi bir soruydu. Yakınım nerede? Bu refleksif soru, son 20 yılda “hakikat hakkı” olarak uluslararası sözleşme metinleri içerisinde yer aldı. Uluslararası yargı mekanizmalarının kararlarına dayanak oldu ve bazı ulusal yargı kararlarında da tanımlandı.

Dünyanın farklı yerlerindeki Hakikat Komisyonlarının oluşum süreçlerinin; zorunlu coğrafi farklılıklara rağmen, birbiri ile benzer olmasında mücadelelerin birbirinden aldıkları güç ve deneyimin katkısı çok büyük. Ancak bir yandan da onurlu yaşamı talep etmenin evrensel hakikatin temeli olduğunu da gösteriyor bize. Bir benzerliği daha, hakikati talep eden öznelerde görüyoruz. Kadınlarda. Annelerde.

Hakikat arayışının sembolü haline gelmiş, Türkiye’de Cumartesi Anneleri, Arjantin’de Plaza De Mayo Anneleri, Şili’de Arpillera Anneleri, kendi tarihini kendi hakikatleri ile yazan kadınlardan oluşuyor.

Arjantin

Arjantin; kurulan Hakikat Komisyonu (CENADEP) ve yayımlanan rapor (Bir Daha Asla) ile ilk önemli kazanımların sağladığı ülke oldu. Yaşanan ağır insan hakları ihlallerine karşı zorla kaybedilenlerin anneleri, çocuklarına ne olduğunu sormak için kurumlarla karşı karşıya geldiler, ancak bir yanıt alamadılar. Sayıları başlangıçta az da olsa kısa sürede çok sayıda insanı bir araya getirecek Plaza De Mayo meydanında toplanmaya karar verdiler. Cunta rejimi annelere müsaade etmemek için her türlü yolu denedi. Ancak kadınlar vazgeçemediler, “1978’de Arjantin’de yapılan Dünya Kupasını seslerini dünyaya duyurmak için bir araç olarak kullanmak istediler. “Çocuklarımızdan, torunlarımızdan, babalarımızdan haber alamıyoruz” yazılı pankartlarıyla kameraların önünden geçtiler, röportajlar verdiler. Aynı yıl eylemleri ve toplanmaları kesin olarak yasaklanınca, kiliselerde toplanmaya başladılar, yine de örgütlenmekten vazgeçemediler.” (1) Kararlı direnişleri sonucunda birçok kazanım elde ettiler ve Plaza De Mayo Anneleri olarak dünyaya örnek oldular. Hatta Komisyon çalışmaları ve sonuç raporu ile dönemin üst düzey komutanlarından bazıları yargılandı ve hüküm giydi.

Türkiye

1995 yılında Gazi Mahallesi Katliamında oğlunun gözaltına alınması ile bir daha kendisinden haber alamayan Emine Ocak’ın ve yakınlarının uzun süren mücadeleleri sonucunda, Hasan Ocak’ın işkence sonucu öldüğünü ve bedeninin kimsesizler mezarlığına gömüldüğünü öğrendi. 90’larda yakınlarını bu şekilde kaybetmiş olan yine çoğunluğu kadınlardan oluşan birçok insan Galatasaray Meydan’ında bir araya gelmeye ve yakınlarının akıbetlerini sormaya başladılar. 29 yıl sonra bugün, Galatasaray Meydanı, Cumartesi Anneleri ile bütünleşmiş sembol bir eylem mekanı haline gelmiş durumda. Cumartesi Anneleri’nin mücadelesi ülkenin tamamında ve hatta dünyada tanınıyor durumda.

Şili

1973 yılında Şili’de darbe ile iktidara gelen Pinochet de tıpkı diğer faşist iktidarlar gibi, toplumsal muhalefete karşı ağır insan hakları ihlalleri yaşattı. Gözaltında işkence, haksız tutuklamalar, zorla kaybetmeler... Diğer deneyimlerde olduğu gibi, kayıp anneleri çocuklarının akıbetlerini sormak için örgütlü bir mücadeleye başladılar. Şili özelinde hala sembolik bir karşılığı bulunan “arpillera” kayıp annelerinin mücadele araçlarından biri oldu. Şili’nin geleneksel nakış tekniği olan arpillera ile resimler yapmaya ve hakikat

beklentilerini bu resimler üzerinden anlatmaya başladılar. Kadınların bu örgütlü tutumu Komisyonların kurulması yolunda ilk hareketti.

Her üç ülke deneyiminin de bize anlatmak istediği ortak bir şey var gibi görünüyor. Kadınlar, dünya tarihinin savaşlar zinciri içerisinde; barışa, çözüme ve adalete dair belki de en hakikatli yolu buldular. 70'lere dayanan tarihi ile, 50 yılı aşkın süre önce, yaşamın en tıkanık noktasına, savaşa ve savaşın etkilerine karşı en hakikatli yolun ne olduğunu bildiler, talep ettiler ve dünyaya etki ettiler.

Üstelik kadınlar/anneler hakikati sorarken ve hakikatte ısrar ederken kapatılmış durumdaydılar. Sokağa çıkmak, meydanlarda buluşmak ve tüm bunları yaparken hesap sormak aslında çok uzun zaman önce kadınların elinden zorla alınmıştı. Dünyayı değiştirirken güç aldıkları annelik hali bile sistemin bir sindirme aracı durumundaydı. Anne kadının, devletlerin bir gün gelip hiçbir şey söylemeden kendilerinden alacağı çocuklarına “en iyi şekilde bakabilmek” varlık koşulu haline dönüşmüş durumdaydı.

Şili'nin kayıp annelerinin yaptığı gibi, onlara biçilen evde “nakış işleme” rolü, insan hakları ihlalleri ile karşı karşıya kaldıklarında, tek başına birer özne olarak gerçekleştirdikleri politik bir tavra dönüşmüştü. Bin yıllardır çocuk bakmakla yetkilendirilen, “kutsallık” da atfedilerek bu dayatma rol üzerinde adeta bir yüce görev anlamı yükletilen ve bu görevi ifa ederken “eksik” bırakması halinde şeytanlaştırılan kadın; tüm bu dayatmalardan kurtularak anneliği ile direnişin öncüsü haline gelmişti.

Direnme tek sefer ile sınırlı değildi elbette. Her üç ülkede de anneler halihazırda faşist bir iktidara karşı bir araya gelmişlerdi. Ve bu da onları iktidarın yeni hedefi haline getirmişti. Tüm baskı mekanizmalarına maruz kaldıkları halde kararlılıkla eylemlerine devam ettiler. Plaza De Mayo Anneleri Derneğinin Kurucularından Hebe De Bofaini ölümünden hemen önce yaptığı bir konuşmasında “*Biz anneler, korksaydık, hiç burada bulunmazdık. Hapishanelerin en kötüsü korkudur.*” demişti. Korkusuz ve direnen anne kendi tanımlamasını kendisi yapmış, kendi rolünü kendisi belirlemişti. Türkiye’de Cumartesi Anneleri’ne karşı yapılanlardan da bildiğimiz üzere, öldürmek, hapsedmek, her seferinde gözaltına almak iktidarın faşist uygulamaları hala devam ediyor. Ancak mücadelenin kararlılıkla sürdüğünü biliyoruz.

Tüm baskı politikalarının uygulayıcısı olan erkek egemen akıl annelik kavramından bahsederken ironiktir, kutsallıktan da bahseder. Sistemin kavramsallaştırdığı “kutsal anne”nin içinde barındırdığı vasıfların kadının var olma hali ile ilgili olmadığını biliyoruz. Bir canlının dünyaya gelişinde ve bakımında bir araç olarak görülüyoruz. Diğer yandan,

toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin annelik rolü üzerinden devam ettirildiği de bir gerçek. Kurnaz erkek aklının bu rolü yücelterek dayatmasında bir kurgu var bile diyebiliriz. Tek bir alana kapatmak için bir görevlendirilen kadına, meşru bir zemin yaratmak için rolünün ne denli kutsal olduğundan bahsetmek...

Yaratmaya çalıştığımız şey bir kutsal kadın rolü ise, bunu önce sistemin şekillendirmeye çalıştığı sıfatlarımızı tümüyle bir kenara bırakarak yapmak zorundayız. Kadın bedeninin bir canlıyı büyütüp dünyaya getirme halinin yadsınamaz bir önemi olduğunu biliyoruz. Ancak mesele bununla sınırlı. Bu mükemmel hadise üzerinden anne olan kadına yükletilen çeşitli rolleri-üstelik de bu toplumsal alandan kadını çekip almak amacıyla yapılıyor olduğu durumda-kabul etmiyoruz.

Erkek aklının yarattığı dünya içerisinde, daha bir çocukken bile varlık savaşı vermek zorunda bırakılan, sistemin yarattığı tüm engellere rağmen, hakkı ve hakikati arama yolunda mücadelelerinden bir adım bile geri durmamış tüm anneler rollerini kendileri belirlediler. Hakikat Komisyonlarının öncülüğünü yapmış, hak mücadelesinin simgeleri haline gelmiş tüm annelerin mücadeleleri ve kadın özgürlük mücadelesi için yaşamış, kavga etmiş ve yaşamını yitirmiş olan tüm kadınların mücadeleleri bizim esas rollerimizi belirleyenler. Hakikate öncülük yapan kadınlar, varlıklarıyla her birimizin yaşamında da mücadele yolunu açıyorlar. Dayatılan rollerimizi bir kenara bırakırken direngen kadın rolünü-deneyimleri sebebi ile-tanımlayabilmemizi sağladıkları için hepsine minnet ve saygı duyuyorum.

<https://marksist.net/yilmaz-seyhan/evlatlarindan-dogan-plaza-de-mayo-anneleri>